

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Andra Kammaren. N:o 13.

Fredagen den 20 Februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:
Stats-Utskottets memorial och utlåtanden N:is 6, 7, 8 och 9;
Lag-Utskottets utlåtanden N:is 5, 6 och 7 samt Andra Kammar-
rens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion om eftergift af kronans rätt till danaarf efter enkan Maria Juliana Björkman, född Göransson; och

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 1 (i samlingen N:o 2), med anledning af motioner väckta af Herr E. Thermænius, af Herr P. Waldenström samt af Herr W. Gibson angående förändrade bestämmelser för handeln med vin och maltdrycker; och beslöts, att dessa ärenden skulle uppföras främst på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Lördagen den 21 Februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:
Stats-Utskottets utlåtande N:o 16 och Andra Kammarens Andra
Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 2).

§ 3.

Efter föredragning vidare af Banko-Utskottets memorial N:o 2, angående verkställd granskning af Riksbankens tillstånd och förvaltning blef hvad Utskottet deri anmält af Kammaren lagdt till handlingarne, hvarjemte Utskottets i memorialet gjorda hemställan bifölls.

§ 4.

På derom af Herr Talmannen gjord framställning och i enlighet med i sådant afseende vid sammanträde mellan Herrar Talmän träffad öfverenskommelse beslöt Kammaren att nästkommande lördag den 28 innevarande Februari företaga val dels af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret jemte deras suppleanter och dels af sex suppleanter för nämnde valmän.

§ 5.

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.*

Till behandling företogs härefter Lag-Utskottets utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion om upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.

Motionären, ledamoten af Andra Kammaren Herr G. Jansson i Krakerud, hade i sin berörda motion, N:o 37, föreslagit, att Riksdagen för sin del ville besluta, "att § 23 af Kongl. förordningen om kyrkoråd och skolråd måtte i så måtto ändras, att i stället för orden "Skolrådet väljer inom sig vice ordförande" insattes *Skolrådet väljer inom sig ordförande och vice ordförande*, hvarjemte orden i samma paragraf "I skolrådet skall jemväl kyrkoherden eller den hans embete förestår vara ordförande" *skola utgå*"; men hade Utskottet hemställt, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Inom Utskottet hade dock reservationer anmälts dels af Herr *J. Anderson* i Tenhult och dels af Herrar *H. Andersson* i Nöbbelöf och *A. W. Lewin*, de båda sistnämnde mot den af Utskottet använda motivering; hvarjemte Herr *Smedberg* begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.

Efter föredragning af ärendet anförde

Herr *Lewin*: Jag har, såsom det synes af betänkandet, låtit anteckna mig såsom reservant och skall med anledning deraf bedja att få yttra några ord.

Vid tiden för våra folkskolors tillkomst förhöll det sig i allmänhet så, att församlingens prest var den i skolväsendet mest insigtsfulle och förfarne, hvadan också i skolans angelägenheter hans mening blef nästan utan gensägelse den bestämmande. Så är det numera icke. I vår tid, med en allt mera utbredd odling, är det icke ovanligt att i församlingen finnes, förutom presten, andra kunnige, erfarne och för skolan nitälskande män, hvilka lika väl som han, och stundom bättre, förstå att bedöma hvad som bör åtgöras i skolans angelägenheter och hvilka framför allt äro fria från den ensidighet i uppfattningen af skolans ändamål, som beklagligtvis icke så sällan förefinnes hos den presterlige tjänstemannen. Sådana personer skulle enligt mitt förmenande vara ytterst lämpliga att såsom ordförande i skolråden så att säga stå i spetsen för skolans angelägenheter, vara hennes ledande män, och det kan icke annat än lända till skada för skolans utveckling, om denna ledning lemnas obegagnad. Prestens ställning i församlingen är, såsom jag föreställer mig, numera väsentligen beroende på hans egen personlighet och på det förtroende, som denna personlighet ingifver. Förefinnes förtroendet, kan det icke fela att församlingen af fri vilja lemnar i prestens hand ett sysslande, som han väl icke må skatta lägre, derfore att det icke vidare ingår bland skyldigheter, tillhörande tjänsten, och hvilket — derom är jag förvissad — presten, såvida kärleken till skolan och dermed äfven förmågan och gagna henne finnas hos honom till, icke skall undandraga sig. Saknas åter förtroendet, kan, såsom i andra likartade fall, prestens församlingen påtvungna ledning icke vara för skolan välsignelsebringande. Vår folkskola har, såsom jag antager, nu hunnit ur sin barndomsålder och uppväxt till yngling eller man. Förmynderskapet af presten, den vid skolans tillkomst ende förfarne skolmannen, betingades då med nödvändighet af för handen varande förhållanden men är numera i icke få församlingar umbärligt och i andra rent af hinderligt för skolans utveckling. Ett borttagande af detta förmynderskap, detta beroende skulle enligt min tanke vara väl egnadt att frigöra, att väcka till lif nu bundna eller slumrande lekmannakrafter, hvilka, stälda på sin rätta plats i skolans spets, utan tvifvel skulle mäktigt samverka för skolans höjande till det med henne afsedda mål, som ju är hela folkets uppfostran i all nyttig kunskap.

Med denna uppfattning borde jag naturligtvis hafva biträdt moti-
onen, men hindras derifrån af ett förhållande, som jag antager att

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes själv-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

motionären icke beaktat. Såsom bekant utgöres ej sällan ett pastorat af flera kyrkoförsamlingar med gemensam kyrkoherde, hvilken eger rösträtt inom den församling, der han bor, men icke i de öfriga, i hvilkas skolråd han derföre ej heller kan inväljas till ledamot. Är det nu så, att bland den eller de andra församlingarnas medlemmar saknas någon för ordförandeskapet i skolrådet lämplig person eller, ou sådän finnes, han undandraget sig uppdraget, hvilket förhållande kan tänkas icke så sällan inträffa i afägse belägna, glest bebodda och af tidens framsteg i odling minst berörda bygder i vårt land och, såsom förut är sagdt, den gemensamma kyrkoherden icke är till ledamot i skolrådet valbar, så kan det icke undvikas, att till skolrådsordförande utses en person, som helt och hållet saknar dertill erforderliga egenskaper. Motionären, som sjelf säger sig vara öfvertygad att den förständige och nitiske presten, der han finnes, skall komma att väljas till skolrådets ordförande, synes hafva förbisett det hinder deremot, som 24:de paragrafen af nu gällande förordning för vissa fall uppställer. Den brist, som sålunda finnes i motionärens förslag, gör att jag för min del icke kan tillstyrka dess antagande.

Herr Hammarlund: Då man tager i betraktande följande omständigheter, nemligen *att* redan vid 1859—1860 års riksdag borgareståndet uttalade den åsigten, att ordförandeskapet i skolrådet icke ovilkorligen borde tillkomma kyrkoherden på grund af hans embete; *att* borgareståndet vid 1865—1866 års riksdag med ganska stor majoritet biföll motion om upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd; *att* vidare Lag-Utskottet vid olika tillfällen, såsom 1868 och 1872, tillstyrkt dylikt upphäfvande; *att* än vidare Andra Kammaren flere gånger, såsom 1868, 1869 och 1873, beslutit upphäfvande af nämnda sjelfskrifvenhet, och *att* slutligen äfven Första Kammaren, såsom till exempel 1867 och 1868, ansett en förändring i de nuvarande bestämmelserna nödig, ehuru i mindre omfattning; men *att* nu deremot denna fråga icke på nio år varit före vid riksdagen och att, då hon nu å nyo bringas på tal, hon utan vidare af Lag-Utskottet afstyrkts, samt att icke mer än en af Utskottets ledamöter låtit anteckna sig såsom reservant mot det slut, hvartill Utskottet kommit, då man — säger jag — tager i betraktande alla dessa omständigheter, kan man lätt komma på den tanken, att de olägenheter, som förut existerat till följd af sjelfskrifvenheten, nu äro undanröjda, och att allt är väl bestäldt i afseende på folkskolans lokalstyrelse. Det är emot en sådan uppfattning jag velat inlägga en bestämd gensaga.

Erfarenheten visar ty värr, att det är långt ifrån väl bestäldt med folkskolans lokalstyrelse och att här ännu återstår mycket att göra. Icke ens i fråga om det, som fordrar minsta sakkunskaper, såsom öfvervakandet af skolgången, ombesörjandet af skollokalerne eldning, städning m. m., fullgöra skolråden alltid sina åligganden, ännu mindre i sådant, som fordrar verklig sakkännedom. De åtgärder, som vidtagas i fråga om det rent pedagogiska, äro ofta af allt annat än gagnelig beskaffenhet, och de fall, der rent lagstridiga beslut fattats, äro icke så

få. Huru kan det för öfrigt vara annorlunda, då ganska säkert flertalet af skolrådets ledamöter äro alldeles okunniga om för folkskolan gällande stadganden. I ett för några år sedan af en person, anställd i Ecklesiastikdepartementets byrå för ärenden angående folkundervisningen, utgifvet arbete äro skolrådets åligganden sammanförda under sextioen särskilda punkter. Sju af dessa åligganden tillkomma ordföranden ensam, de öfriga femtiofyra skolrådet i dess helhet. Med fog kan den frågan göras: huru många skolrådsledamöter i vårt land hafva väl reda på dessa sina femtiofyra åligganden? De fleste öfverlemna allt åt den sjelfskrifne ordföranden, hvilken de, må hända just i följd af sjelfskrifvenheten, betrakta såsom den, som har till sitt embetsåliggande att fullgöra skolrådets samtliga åligganden. Om så den sjelfskrifne ordföranden, såsom händer, till följd af ålderdom, sjuklighet eller bristande intresse, ej egnar mera tid åt skolan än att på sin höjd besöka ett par examina om året — ja, skolor finnas, i hvilka hvarken ordföranden eller någon annan skolrådsledamot aflagt något besök på fyra à fem års tid — så kan man med skäl säga, att folkskolan der saknar all lokalstyrelse. Är läraren nitisk i sin tjänst, går allt väl, men om, såsom händer, äfven hans nit slappas, hur går det väl då?

Om i dessa missförhållanden, öfver hvilka de fleste folkskoleinspektörer klaga, en förbättring skulle vinnas genom borttagande af den ofta omordade, i teorien fullkomligt förkastliga sjelfskrifvenheten, vill jag för närvarande låta vara osagdt. Bestridas kan väl dock ej sanningen af följande ord, som 1868 års Lag-Utskott yttrar i just denna fråga: "Genom känslan af egen magt och eget ansvar", yttrar 1868 års Lag-Utskott, "framkallas häg och intresse för kommunens angelägenheter; genom blindt förlitande på embetsmyndigheter slappas hägen och minskas intresset. Detta är grundtanken i hela vår kommunallagstiftning i öfrigt. Dessutom torde icke lemnas oanmärkt den väsentligt olika ställning till församlingen en vald skolrådsordförande skulle intaga mot en, hvilkens myndighet grundar sig på sjelfskrifvenheten. För att såsom skolrådsordförande verka till folkskolans gagn fordras icke blott nit, kraft och förmåga; dertill fordras i lika hög grad att åtnjuta förtroende. Då val ytterst grundar sig på just förtroende, men sjelfskrifvenhet kan i sig innebära en anledning till afund och misstro, så lär det med temlig visshet kunna få antagas, att en vald skolrådsordförande, han må vara prest eller lekman, lättare skall kunna utträtta sitt mödosamma kall och för folkundervisningens befrämjande uträtta vida mer än en sjelfskrifven."

Så långt 1868 års Lag-Utskott. För egen del må jag dock bekänna, att jag icke tror, att ensamt genom vidtagandet af en negativ åtgärd — borttagande af sjelfskrifvenheten — målet (en bättre lokalstyrelse för folkskolan) skall kunna vinnas. Andra åtgärder äro allt nödiga, och ju flera skolor som inrättas, ju klarare framstår nödvändigheten af en reorganisation af vår nuvarande folkskolestyrelse.

Denna fråga är emellertid så vidtomfattande och kräfvande en så noggran förutgången utredning, att jag icke nu skall närmare inlåta mig på densamma. Endast det må antydningssvis sägas, att vid

Angående upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

en reorganisation af folkskolans lokalstyrelse en skilnad mellan de rent ekonomiska och de pedagogiska ärendena bör i någon mån göras, och att i fråga om de senare ärendena större inflytande bör lemnas åt tvenne kategorier: lärarne och barnens målsmän. Lärarne hafva i fråga om skolans ledning nu icke annan befogenhet än att upprätta läsordning, som af skolrådet granskas. I allt öfrigt, såsom lärokurser, disciplin, metoder, till och med i fråga om anteckningsböcker m. m, ja i allt, hvarom vid de allmänna läroverken beslut fattas af läroverkskollegium, är det här skolråden, som ensamme ega beslutanderätt. Läraren behöfver ej tillfrågas, har icke ens laglig rätt att uttala sina önskingar. Hvad åter barnens målsmän angår, så hafva desse naturligtvis större intresse än andra kommunens medlemmar af att skolan ordnas och skötes väl. Icke blott i städerna utan äfven på en mängd ställen å landsbygden hör det dock till undantagen, att någon af barnens målsmän sitta i skolrådet. Vid val af skolrådsledamöter brukar man taga hänsyn till helt andra omständigheter. De personer, som sitta i skolrådet, pläga ofta nog der icke hafva andra intressen att bevaka än att se till, att allt blir så billigt som möjligt. Hurudan undervisningen blir, derom bekymra de sig ganska ofta icke alls.

Herr Talman! Då jag fullt väl inser, att i det läge, denna fråga nu befinner sig, intet egentligen kan vid densamma åtgöras, och då ej heller något för skolan fullt betryggande förslag föreligger, har jag icke något yrkande att göra. Med det sagda har jag endast velat påvisa, att man icke får invagga sig i någon säkerhet och tro, att allt är väl bestämdt med afseende på folkskolans lokalstyrelse. Här, om någonstädes, är en reform behöflig.

Herr G. Jansson i Krakerud: Lag-Utskottet har i ett förut afgifvet utlåtande yttrat, att Utskottet hemtat stöd för sin uppfattning af förut i ämnet uttalade åsigt. När jag är den tjugonde, som motionerat om upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet, tänkte jag på grund häraf, att Utskottet skulle tillstyrka min motion och gladde mig deråt. Men min glädje blef af kort varaktighet, ty det dröjde icke länge, innan Utskottet hemstälde om afslag å min motion, men af det skälet, att så många förut motionerat i samma syfte som jag. Detta har jag naturligtvis icke kunnat beräkna. Utskottet upplyser nu, att motioner i ämnet förevarit redan vid 1850—1851, 1859—1860, 1862—1863 och 1865—1866 års ständsriksdagar och sedermera vid riksdagarna 1867, 1868, 1869, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875 och 1876, utan att dock häraf uppstått annat resultat, än att numera, på grund af Kongl. kungörelsen den 30 Oktober 1868, skolråd eger att inom sig utse vice ordförande. För min del kan jag icke finna annat, än att dessa siffror tala för bifall till min motion. Skada blott att Utskottet icke nog beaktat detta. Vidare anför Utskottet, att folkskolan hos oss vuxit upp ur kyrklig grund. Detta vill jag visst icke bestrida. Men om folkskolan uppvuxit ur kyrklig grund, så har väl vårt folk också vuxit upp ur kyrklig grund. Dertill kommer, att folket sjelft underhåller sin folkskola, om ock åtskilligt understöd kommer den till del i form af statsbidrag. Folket har derföre

numera stora anspråk på folkskolan; och att en del prester hafva och alltid haft mycket svårt att följa med sin tid, det torde vara öfverflödigt att ens nämna.

Derefter yttrar Utskottet: "I fall befattningen gjordes till blott ett kommunalt uppdrag, kunde ej heller kyrkoherden gerna tillförbindas vidsträcktare skyldighet att efter val emottaga eller innehafva detta uppdrag, än som ålåge en hvar af församlingens öfrige medlemmar."

Jag tror att, om pastor i en församling icke kan förmås att efter val mottaga ordförandeskapet i skolrådet, detta blott bevisar att han är olämplig att vara ordförande. Ty om han verkligen har något intresse för folkskolan, så mottager han otvifvelaktigt ett dylikt uppdrag. Men troligt är, att man icke vill göra någon förändring uti ifrågavarande afseende, derföre att man har förkärlek för de undantagslagar eller tvångsåtgärder, som fortfarande gälla beträffande lagstiftningen å det kyrkliga området. Dessa tvångsåtgärder åstadkomma emellertid många svårigheter, ty säkert är, att de inverka på folket, så att detta börjar att betrakta vår kyrka i allmänhet såsom en katolsk kyrka. För min del kan jag icke alls finna, att det skulle vara till skada för vare sig folkskolan eller kyrkan, om den ifrågavarande sjelfskrifvenheten upphörde. Jag tror för visso, att mången komminister skulle blifva vald till ordförande i skolrådet, men detta kan, efter min åsigt, icke vara till skada för skolan. Tvärt om skulle det vara af ganska stor nytta, om unga krafter i stället för gamla skulle innehafva befattningen att vara ordförande i skolrådet. Jag kan således icke finna annat, än att denna sjelfskrifvenhetens princip är, så att säga, ett vattenskott, utvuxet på kyrkans stora träd, som måste skäras af, för att detta träd skall se bättre ut; och jag hoppas, att alla statskyrkans vänner understödja mig för att få bort detta vattenskott. Slutligen nämner Lag-Utskottet, att ifrågavarande sjelfskrifvenhet och förefinnes i Norge och i Danmark (å landet) äfvensom att i protestantiska Tyskland och Skotland presten i kraft af sitt embete innehar en likartad ställning. Härtill ber jag endast få erinra, att min motion blott afser våra egna landamären; och jag vill icke fästa mig vid förhållanden utomlands.

I afseende å hvad Herr Lewin yttrat har jag icke något att anmärka. Men då han icke framställt något formuleradt förslag till frågans lösning, kan jag icke annat än yrka bifall till min motion och afslag å Utskottets hemställan.

Herr Toll: För min del fäster jag mig mindre vid *hvem* som är ordförande i skolrådet, det må nu vara kyrkoherden eller någon annan; hvad jag lägger mera vikt på är, att den person, som innehar ordförandeplatsen, utöfvar den under tjenstemannaansvar. Ty att eftergifva detta vilkor och utan vidare göra platsens besättande beroende på ett val för tillfället, vore helt säkert icke folkskolan till gagn. Jag betviflar dessutom högeligen att staten, som till så väsentlig grad deltager i kostnaderna för folkskolan, skulle finna sig nöjd med den ringa garanti, som ett dylikt sätt för ordförandeplatsens beklädande

Angående upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

innebure. Då dertill, såsom vi alla veta, folkskolan i vårt land visat de mest glädjande framsteg och burit välsignelserika frukter — något som Lag-Utskottet så väl som motionären också framhållit — hvilket allt utgör det mest hedrande vitsord för vårt presterskaps fullgörande af hvad som i detta hänseende hittills ålegat detsamma, så hemställer jag, huru vida skäl verkligen förefinnes för den nu föreslagna ändringen.

En talare på stockholmsbänken har visserligen fält några, som jag helst vill tro, allt för orättvisa och hårda omdömen om skolråden i allmänhet. Är det emellertid full sanning i hans yttrande, så vore detta enligt min mening ju endast ett ytterligare skäl att kvarblifva vid hvad som är, eller, med andra ord, att låta kyrkoherden bibehålla sin sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet.

Här har yttrats, att en församlingspastor, som är nitisk i uppfyllandet af sitt ansvarsfulla kall, nog ändå, utan sjelfskrifvenhetsprincipens tillämpning, blir vald att utöfva befattningen i fråga. Jag ber dock här vid lag få erinra om skilnaden mellan att innehafva denna befattning såsom ett kommunalt uppdrag och att utöfva densamma under tjenstemannaansvar.

Till sist, med afseende å hvad motionären yttrat om olämpligheten att stifta undantagslagar för tillsättningen af ordförandeplatsen i skolråd, tillåter jag mig hemställa, huru vida icke folkundervisningen må anses vara en så pass viktig sak, att man, derest gällande föreskrifter i ifrågavarande hänseende visat sig fördelaktiga, äfven bör bibehålla dem och icke till men för folkskolan utan verkligt behof experimentera med förändringar deri!

Jag tillstyrker bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Smedberg: Som herrarne kunna se af en anteckning, bifogad det föredragna utlåtandet, har jag icke inom Utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende. Jag ber därför att nu få i korthet tillkännagifva min åsigt i saken.

Jag kommer visserligen till samma resultat som Utskottet, om ock icke alldeles på samma skäl, som det anført, utan af helt och hållet praktiska skäl. Jag vet exempel på kyrkoherdar, hvilka icke just som sig bort uppfyllt sina pligter som ordförande i skolrådet, hvilka snart sagdt utöfvat förtryck öfver läraren, och jag vet exempel på kyrkoherdar, hvilka med framgång, nit och intresse beklädt det nämnda uppdraget. Under sådana förhållanden kunde det väl tyckas, att det i förra fallet skulle vara fördelaktigt, om skolrådet sjelft finge utse sin ordförande. Men, som en talare förut påpekat, härför möta praktiska svårigheter. Det finnes nemligen många församlingar, der befolkningen uteslutande består af allmoge, som icke fått någon slags bildning, ja, icke ens den, som bibringas i folkskolan, och i sådana orter blefve det alltid svårt, om icke omöjligt, att finna personer, lämpliga att vara skolrådsordförande. Men då kan ju kyrkoherden på platsen dertill väljas, invänder man. Häremot vill jag endast erinra om annexförsamlingarna, der kyrkoherden icke har rösträtt och der han alltså icke heller kan väljas till ordförande i skolrådet. Finnes det åter inom en sådan församling individer, som anses lämpliga

att beklåda denna befattning, måste väl samma individer också duga att sitta som ledamöter i skolrådet, då de nog, derom är jag öfvertygad, skola förmå göra sina åsigtter gällande, så att kyrkoherden, derest denne till äfventyrs är till ordförandeplatsen mindre lämplig, dock icke må kunna utöfva något menligt inflytande. Af dessa skäl kommer jag att sluta mig till dem, som yrka bifall till Utskottets förslag.

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

Herr Gustafsson: Lag-Utskottet börjar sitt utlåtande med den förklaringen, att alla de gånger, denna fråga förut varit före hos Riksdagen, har försvaret för kyrkoherdarnes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet hufvudsakligast grundat sig derpå, att folkskolan hos oss vuxit upp ur kyrklig grund och har sin rot i religionsundervisningen. Dessa båda skäl skulle således vara A och O för Lag-Utskottets afstyrkande af motionen. Jag skall nu bedja att få litet närmare skärskåda detta A och detta O och vänder mig dervid först och främst till påståendet, att folkskolan vuxit upp ur kyrklig grund, och att kyrkoherden derföre bör vara sjelfskrifven ordförande i skolrådet.

Vore detta påstående riktigt, så skulle presten också vara sjelfskrifven ordförande i alla andra institutioner, som vuxit upp ur kyrklig grund, och jag skall bedja få visa, att det finnes flera sådana. Såsom vi alla känna, börjades de gamla passionsspelen, från hvilka de moderna skådespelen sedan utvecklats sig, just inom kyrkan. Följaktligen kan teatern lika väl som folkskolan sägas hafva vuxit upp ur kyrklig grund, och således borde ju också presten vara sjelfskrifven förste man vid teatern. Jag vill också påpeka, att så väl bildhuggare- om målarekonsten blifvit uppammade inom kyrkan och så att säga vuxit upp från kyrkans sköte. Vore Lag-Utskottets berörda påstående riktigt, borde ju alltså presterna vara sjelfskrifva såsom präses äfven för konstakademien.

Äfven musiken leder ju sitt ursprung från kyrkan, men icke får man väl deraf sluta till att Pastor primarius här i Stockholm bör vara sjelfskrifven ordförande i Musikaliska akademien. Derhän kommer man likväl, om man vill draga konsekvenserna af Utskottets påstående, och således tror jag att detta skäl, som Utskottet ansett så säkert, i sjelfva verket står på ganska vacklande grund.

Om vi nu betrakta Utskottets andra skäl, eller att folkskolan har sin "rot" i religionsundervisningen, så torde det tillåtas mig att begagna samma bild, som Utskottet, om ett träd som vuxit upp från roten. Se vi nu på detta träd och dess frukter, så finna vi att dessa äro ämnade för denna världen, och att den rot, från hvilken trädet vuxit upp, är ingenting annat än folkets allmänna behof af större bildning. Men sedan trädet vuxit till, komma dessa sjelfskrifne trädgårdsmästare med sina knifvar och ympa in andra grenar, hvilka visserligen äfven kunna bära goda frukter, men dock icke äro nödvändiga för trädets tillväxt eller karakteristiska för just den trädsorten. För min del får jag säga att jag fruktar, att detta träd växer allt för nära kyrkan, ty der i kyrkomurens skugga trifves trädet icke väl utan hotar att tvina bort. Det torde derföre vara vår pligt, att se till att

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

trädet så fort som möjligt flyttas fram på fri grund och får utveckla sig i fulla solljuset. Då skola helt säkert de frukter, trädet sedermera kommer att bära, blifva bättre och lämpligare såsom näringsmedel för dem, som här ute i lifvet kämpa för tillvaron. Detta träds frukter äro ämnade att gifva dem styrka och svalka, som kämpa i denna världens heta strider, och vår pligt är att efter bästa förmåga söka skydda och vårda trädet, så att det kan bära sådan frukt.

Utskottet säger vidare, att presterskapet till följd af sin bildning och sin öfvervägande intellektuella verksamhet synes vara i hög grad egnadt att fatta folkskolans stora betydelse och därför bör stå i spetsen för densamma. Jag ber häremot få erinra, att presterskapets bildning är speciellt teologisk, och att dess intellektuella verksamhet helt och hållet går ut på att dana människan för en annan värld. Huru kan det då vara möjligt att de, som ständigt hafva en annan värld i sina tankar, skola bäst förstå folkskolans stora betydelse, då folkskolan uteslutande har till ändamål att bilda människan för *denna* världen? Deruti ligger ju en fullkomlig motsägelse.

Jag vill visst icke bestrida, att vårt presterskap visat nitälskan för folkskolan, men jag är öfvertygad att denna nitälskan icke skall försvinna eller svalna, om presterskapets sjelfskrifvenhet till ordförandeplatserna i skolrådet borttages, och för öfrigt är här ju endast fråga om sådana fall, der denna nitälskan icke finnes eller blifvit missrigtad. För min del kan jag icke annat än finna det vara rätt och billigt, om skolrådet då till sin ordförande fritt får välja den, man anser bäst kunna gagna folkskolan.

På sistone kommer Utskottet fram med några yttranden om embetspligt och tjenstemannaansvar, hvilka tyckas hafva blifvit fälda mera "en passant", men der man, enligt min tanke, just har att söka sjelfva kärnan till Lag-Utskottets sega motstånd. Det är denna tjenstemannapligt, denna byråkratiska princip, man icke vill släppa ifrån sig, och deri ligger just kärnpunkten för motståndet. Utskottet säger här att denna embetsmannapligt är nödvändig för folkskolans utveckling, men jag tror för min del att erfarenheten tillräckligt visat oss, att embetsmannapligt och utveckling icke stå i något godt förhållande till hvarandra. I allmänhet har jag funnit, att embetsmannapligten varit att hålla på allt det gamla och bestående men icke att utveckla något nytt, och för att utveckla folkskolan vore det helt säkert vida fördelaktigare att sätta lekmanverksamheten i spetsen för densamma än att bibehålla presterskapet, ty den förra står allt i närmare släktskap med folkskolan än hvad den teologiska riktningen gör.

Jag tror vi skulle få godt af att gifva folkskolan rätt att fritt höja sig på sina egna vingar utan att rädas för att få dessa vingar klippta af embetsmannapligten. Jag anhåller om afslag å Lag-Utskottets betänkande och bifall till motionen.

Herr Wieselgren: Om man endast fäster sig vid en eller annan liten detalj och derefter bedömer det hela, så löper man ofta fara att göra sig skyldig till ett *orättvist* omdöme om det hela. Det är utan tvifvel förhållandet, att en eller annan sjelfskrifven skolrådsordförande

icke skött sin befattning så som han kunnat och bort; men drager man deraf den slutsatsen, att *alla* skolrådsordförande göra på samma sätt, och att i följd deraf det är nödigt att afskaffa det sjelfskrifna ordförandeskapet, då dömer man ganska orätt. Om man vill rätt betrakta vår folkskola och genomgå dess historia, är jag öfvertygad, att ingen med känsla för rättvisa och billighet skall kunna förneka, att svenska presterskapet om folkskolans utveckling inlagt ganska stora förtjenster, och att detta presterskap äfven fortfarande i det afseendet utträttar mycket godt, *äfven om* en eller annan af dess medlemmar lemna rätt mycket öfrigt att önska. Jag tror, att i det yttrande, som en ärad talare på vestgötabanken nyss hade, skulle den nästföregående talaren kunna finna det bästa svaret på sitt påstående, att det vore för att bibehålla det byråkratiska elementet i folkskolestyrelserna, som Utskottet ansett det lämpligt, att pastor bibehölles såsom sjelfskrifven ordförande i skolrådet. Den af mig återopade talaren påpekade nemligen, att i många församlingar finnes icke tillgång på personer, som äro lämplige och villige att åtaga sig detta ordförandeskap. Det gifves rätt många församlingar, der medlemmarne icke äro i besittning af den bildning, att de *kunna* utöfva ordförandebefattningen i skolrådet. Jag vet icke hvarför man, med detta praktiska vitsord för ögonen, afgifvet af en person, som väl känner förhållandena på landsbygden, icke kan lemna i ro den tröttkörda frasen om "byråkratiens" seglifvenhet; den borde ju allt för väl kunna få hvila till lämpligare tillfälle.

För öfrigt delar jag talarens på stockholmsbänken åsigt derom, att det icke verkar till skada, utan tvärtom till gagn att släppa in lekmannelementet i den lokala folkskolestyrelsen; men jag ber att få påminna honom, att sådant *redan skett*. Ordföranden utgör icke ensam hela skolrådet; vid ordförandens sida sitta ju skolrådsledamöterna, och der finnes sålunda redan godt utrymme för lekmannaverksamheten. Men om, såsom här blifvit sagdt, inom många församlingar valet af skolrådsledamöter vanskötes och handhafves med liknöjdhet, ligger det då icke nära till hands att antaga, att samma liknöjdhet skulle uppenbara sig äfven i valet af ordförande; och då blir ju resultatet detsamma. Nej, låt oss då hellre behålla hvad vi hafva, så länge det icke finnes utsigt till att få något bättre. En föregående talare på stockholmsbänken framböll äfven mycket riktigt detta. Låt vara att hans omdöme om skolrådsledamöterna var väl strängt och kunde tåla vid någon jemkning, så lär dock svårligen kunna förnekas, att i ganska många fall skolrådsledamöter icke visat den nitälskan i handhafvandet af sitt uppdrag, som vederbort; och i förbigående nämner jag, att jag äfven delar samme talares åsigt, att såväl lärarne som barnens målsmän borde få litet mera att säga inom den lokala folkskolestyrelsen.

För närvarande skall jag icke ingå i något vidare hemötande af allt hvad den senaste talaren på stockholmsbänken yttrade; hvad han med sin lifliga fansasi ordade om teatrar och musikaliska akademier m. m. hör nemligen icke till saken. Men deremot ber jag att få inlägga en bestämd protest mot det påstående af honom, att vår folk-

Angående upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

Angående upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

skola skulle "vuxit upp" ur behovet af en mera utsträckt medborgerlig bildning. Nej, det är icke så. Vill man se saken sådan den är, skall man finna, att det är ur behovet att bibringa en kristlig bildning, som folkskolan vuxit upp. Om ock på senare tider gjort sig gällande ett mera starkt kändt behof af att äfven den medborgerliga bildningen bör af folkskolan omhändertagas och omhuldas, kan detta dock icke åstadkomma någon förändring i det ovilkorligen *historiska* förhållandet, att just derföre, att folkundervisningen från början var afsedd att tillgodose folkets behof af *kristlig* bildning, har denna skola i vårt land skjutit så djupa och starka rötter. Jag ber att få yrka bifall till Utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Herrar *Granlund, Joh. Jonson* i Frös-torp, *Fredenberg, Lyth, Sandwall, P. Larsson* i Fole, *Blomberg, Thestrup, Sjöcrona, Smith, Wagenius* och *J. Andersson* i Knarrevik.

Vidare anförde

Herr Lewin: Jag skall med anledning af den ärade motionärens till mig ställda ord endast erinra derom, att det legat utom både Utskottets och min belogenhet att göra ändringar i författningen utöfver hvad motionären sjelf föreslagit.

Herr Unger: Jag vill icke tvista med dem, som påstå, att på åtskilliga ställen pastor är olämplig såsom skolrådets ordförande, ej heller med dem, som påstå, att prester i allmänhet hafva svårt att följa med sin tid. Men det har från alla sidor erkänts, hvad Utskottet också säger, att folkskolans angelägenheter i allmänhet hafva af presterskapet omfattats med ett nit, som icke alltid motsvarats af benägenhet från församlingens sida att göra uppoffringar för folkskolan, och man vet således hvad man haft och har genom stad-gandet om prestens sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet, men icke hvad man skulle få, om den föreslagna förändringen blefve lag. Nu säges det visserligen, att presten sannolikt äfven hädanefter skulle komma att väljas till skolrådets ordförande, om han eljest visade sig hysa intresse för folkskolan, men jag kan dock icke annat än dela den uppfattning, som en och annan uttalat, att det likväl måste blifva en betydlig olikhet att sköta denna befattning såsom ett kommunalt uppdrag och såsom en embetspligt. Såsom statens embetsman kan presten tillse, att staten för de stora uppoffringar den gör för folkskolan också genom ett ändamålsenligt ordnande af skolväsendet får den nytta deraf, som den bör kunna påräkna, och såsom kyrkans tjenare kan han tillse, att religionsundervisningen lägges som grund för den öfriga undervisningen. Nu finnas väl de, som mena att detta är ett fel, och att pastor icke bör vara ordförande i skolrådet, emedan han skulle i främsta rummet se på religionsundervisningens bästa. Ja, det kan icke vara någon hemlighet, att hvad som egentligen är en nagel i ögat på många är, att folkskolan äfven skall meddela undervisning i religionen; man skulle helst se

att religionsundervisningen borttoges från folkskolan och att vi finge s. k. simultanskolor. Jag vill icke säga att alla, som påyrka upphälvandet af pastors sjelfskrifvenhet såsom ordförande, hafva denna baktanke, men vi böra dock besinna, att borttagandet af denna sjelfskrifvenhet skulle hastigt leda till nämnda mål. Det torde derföre vara skäl att efterse, om det verkligen för närvarande skulle vara fördelaktigt att i vårt land få sådana simultanskolor inrättade, och vi kunna dervid taga exempel från sådana land, der dylika skolor finnas, t. ex. Holland. De hafva der visat sig otillfredsställande, hvarför det befunnits nödvändigt att, ehuru deras antal ett år uppgick till 2,750, inrätta icke mindre än 1,116 skolor under enskild ledning, och af de barn som år 1879 gingo i skolan, besökte mera än två femtedelar dessa enskilda skolor. Här af ser man således, att i Holland simultanskolorna icke tillfredsstält behofvet af erforderlig undervisning, utan att man måst med extra kostnader inrätta enskilda skolor, som hvila på religiös grund.

Jag vill nu icke tala om Frankrike, der, efter hvad jag hört sägas, folkskolelärarne i de religionslösa skolorna äro urständssatta att hålla eleverna i tukt och ordning. Men jag tror att den som vill se och behjerta dessa fakta, som jag nu påpekat, icke kan påstå det vara önskvärdt att få simultanskolor inrättade i Sverige. Jag nekar visst icke till att äfven här sådana förhållanden kunna uppstå, som göra simultanskolor hos oss nödvändiga, men jag förnekar att det för närvarande så är, och jag anser det vara farligt att nu söka påskynda införande här i landet af dylika skolor, hvilket skulle blifva en följd af afskaffandet af pastors sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet.

Återgår jag emellertid till motionärens hufvudskäl, eller att det kan finnas sådana prester, som vansköta sin ifrågavarande befattning, måste han dock erkänna att detta är ett undantagsfall. Är det så och det således får anses som regel, att pastor väl sköter sin befattning som skolrådets ordförande, så bör det väl också vara en allmän regel, att han innehärr denna befattning och att den endast undantagsvis öfverlåtes på någon annan. Det rigtigaste vore derföre att föreslå en sådan förändring af lagen, hvarigenom, då pastor af bristande nit eller förmåga visar sig vara olämplig som ordförande i skolrådet, möjlighet finnes för församlingen att få honom entledigad från denna befattning och annan person satt i hans ställe; men nu talas om, att sjelfskrifvenheten skulle blifva undantag, och den meningen har icke förekommit vid andra tillfällen. För öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten på, att pastor är sjelfskrifven ordförande i kyrkostämman och kyrkoråd, samt att han väljes till ordförande i skolrådet på samma gång han väljes till pastor i församlingen; och dervid bör man tillse, att han jemte sina öfriga egenskaper eger äfven förmåga att vara ordförande i skolrådet.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Jag kan icke finna, att motionärens motivering egentligen leder till det resultat, till hvilket han kommit.

Angående upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet.
(Forts.)

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

Men jag kan icke heller förstå, att Utskottets motivering är i stånd att uppbära det resultat, hvartill Utskottet kommit. Enligt min tanke hafva också under den förda diskussionen åtskilliga förblandningar skett, hvilka böra rättas.

Jag vill då först och främst spörja: Hvad är det egentligen här fråga om? Det är icke fråga om att borttaga religionsundervisningen ur folkskolan. Det är icke heller fråga om att afskaffa pastors sjelfskrifvenhet såsom *medlem af skolrådet*; det är icke heller fråga om att öfverlåta åt *församlingen* rättighet att välja skolrådets ordförande. Här är allenast fråga om, att skolrådet skulle få rättighet att, såsom det nu väljer sin vice ordförande, äfven välja sin ordförande. Motionären har visserligen icke uttryckt sig på sådant sätt, att deraf framgår, det hans mening vore, att pastor i hvarje fall skulle vara sjelfskrifven *ledamot* i skolrådet; men jag tror mig kunna vara öfvertygad derom, att motionären icke velat sätta detta i fråga. Utskottet anför gent emot motionärens förslag, först och främst att folkskolan vuxit upp ur kyrkans grund. Det kan ingen menniska förneka. Men det kan hända, att folkskolan vuxit *ut* på ett sådant sätt, att till äfventyrs organisationen af dess styrelse måste delvis blifva en annan eller Jämpligen bör blifva en annan, än den nu är. Utskottet har vidare anført, att "det vore helt naturligt, att värden af folkskolans angelägenheter och tillsynen å dess verksamhet kommit att betraktas såsom en del af prestens ämbetsåligganden, och att, då han företrädesvis ansetts skyldig att fullgöra dessa uppdrag, han också fått sig i lag tillerkänd rättigheten dertill." Detta skäl anser jag vara tillräckligt afgörande för pastors sjelfskrifvenhet *såsom ledamot* i skolrådet; men det kan enligt min öfvertygelse icke uppbära *nödvändigheten deraf, att han ock skall vara ordförande i skolrådet*. I Utskottets motivering anföres vidare, "att enligt gällande folkskolestadga vore kyrkoherden pliktig att utöfva en sorgfällig uppsigt öfver religionsundervisningen i skolorna." Detta är alldeles sant; men jag tror icke, att han för utöfvande af en dylik uppsigt behöfver vara ordförande i skolrådet. Ja, strängt taget, icke ens för sådant ändamål behöfver han vara *ledamot* i skolrådet. Detta skäl bevisar derföre alldeles ingenting. Hvad vidare beträffar Utskottets anförande, att "prestskapet till följd af sin bildning och sin öfvervägande intellektuella verksamhet syuts vara i hög grad eguadt att vara skolrådets ordförande", eger detta sin rigtighet beträffande de allra flesta ställen; och jag är öfvertygad, att pastor äfven skulle på dessa ställen väljas till ordförande. Men nekas kan väl icke, att ställen förekomma, der så *icke* är förhållandet, och det skulle då enligt min mening icke vara farligt att tillåta skolrådet att sjelft välja sin ordförande, såsom det nu väljer vice ordförande. Utskottet har sjelft anmärkt, att det kan förekomma, att kyrkoherden "till följd af ålderdom, sjuklighet, bristande nit eller annan orsak icke är lämplig till ordförande i skolrådet." Man har väl sagt, att detta är ett undantagsförhållande. Äfven jag tror, att det så är. Jag tror att, om man ställer de prester, som äro olämplige till skolrådsordförande, i en grupp, och de andra i en annan, de förra skola — för att begagna en bild — få

godt rum i kabinettet, medan det skulle blifva trångt för de senare i salongen. Men då sådant i alla fall *kan* förekomma, bör det också för sådana fall stå skolrådet fritt att välja ordförande. Jag erinrar mig härvid en berättelse, som framlidne landshöfding Almquist en gång meddelade mig. Han hade på en resa besökt en lappmarkssocken, som till areal är något större än konungariket Sachsen. Han frågade pastor i denna socken, huru många skolor, som funnos i socknen. Svaret blef: "Jag har en för mycket." — "Det var ett högst lyckligt förhållande", svarade landshöfdingen, "huru många skolor har kyrkoherden då?" "Jag har *en*", svarade pastorn. För sådana förhållanden vore det verkligen lämpligt, att skolrådet hade rättighet att inom sig utse en annan ordförande. Man har invändt, att vid det ledsamma fall, att kyrkoherden icke kan uppbära det ansvar och de skyldigheter, som åtfölja ordförandeskapet i skolrådet, hans oduglighet i väsentlig mån kan upphjelpas genom skolrådets nit. Men hvarför kan man då icke hellre, med afseende på sådana — låt vara — *undantags*-förhållanden gifva skolrådet rättighet att åt en mera duglig ledamot öfverlemna ordförandeskapet? Det har vidare blifvit sagdt, att i många församlingar det icke finnes tillgång på personer, som vore lämpliga och oförhindrade att utöfva denna mödosamma befattning. Ja, det tror också jag, men detta gäller dock icke på långt när *alla* församlingar; och der det gäller är det min övertygelse, att kyrkoherden eller den hans embete företräder alltid komme att blifva vald till denna ansvarsfulla befattning.

Vidare anför Lag-Utskottet såsom ett skäl för bibehållande af kyrkoherdens sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet, att "för de redogörelser och de statistiska uppgifter, som skola från skolrådet ingå, torde ingen vara lämpligare att bära närmaste ansvaret än församlingens pastor, hvilken ock torde vara bäst skickad att i öfrigt lemna de särskilda upplysningar, som i förekommande folkskoleärenden kunna från skolrådet begäras. Äfven detta är mycket sant, men jag kan dock icke förstå, att det mäktar gifva något stöd åt nödvändigheten af, att kyrkoherden skall vara *ordförande* i skolrådet, ty dessa uppgifter kan han lemna på tjenstemannaansvar, utan att han derföre behöfver vara ordförande, ja utan att han ens behöfver vara ledamot i skolrådet.

För min enskilda del inser jag väl, att för *närvarande* icke någon förändring kan göras uti här ifrågavarande afseende, men jag tror, att man måste vara betänkt på att inom en icke aflägsen framtid ändra nu bestående förhållanden samt, under de garantier, som kunna anses erforderliga, lemna skolrådet rättighet att inom sig välja ordförande, likasom det nu eger att sjelf utse vice ordförande.

Herrar *E. W. Carlson, Holmgren, Frih. Nordenskiöld, Grafström* och *J. E. Ericsson* i Ahlberga instämde med Herr Waldenström.

Herr Ekeborgh: Jag skall visserligen bekänna att, när man läser hvad motionären på ett ställe i sin motion säger: att i pastors sjelfskrifvenhet att vara ordförande i skolrådet ligger ett hinder för folkskolesakens sunda utveckling, och när man sedan kompletterar

Ångående upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd. (Forts.)

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

detta uttalande med hvad en talare på stockholmsbänken nyss upplyste, att, efter hans åsigt — och jag tror att han i det afseendet har ganska stor erfarenhet — skolråden, om de än icke vore alldeles odugliga, dock på många ställen icke fylde sin uppgift, så må man känna sig frestad anse, att vår folkskola befinner sig i en rätt bedröflig ställning. Den sjelfskrifne ordföranden är ett hinder för dess sunda utveckling, och skolrådet bryr sig icke om henne. Om så vore förhållandet, då skulle jag i sanning beklaga folkskolan, och det af allt mitt hjerta. Men, mine herrar, jag vågar hoppas att ingen här skall hålla med hvad motionären säger: att "ett hinder för folkskolesakens sunda utveckling tror jag ligger" — tror jag, säger han, han vill dock icke påstå det såsom säkert — "i pastors sjelfskrifvenhet att vara skolrådets ordförande". Om den sjelfskrifne pastor-ordföranden verkligen utgjort ett hinder för folkskolans sunda utveckling, så måste han väl hafva använt all sin förmåga för att föra folkskolan in på en osund väg. Det tror jag dock ingen kan med fog påstå. Visserligen gifves det en eller annan, som anser, att folkskolans väg är osund, derföre att religionsundervisningen ännu icke blifvit derifrån förvisad. Man fick nyss af en talare på stockholmsbänken den upplysningen, att folkskolan arbetar "för detta lifvet, presten deremot för det tillkommande." Men jag vill fråga, om icke också folkskolan har sin äfven för det kommande lifvet höga och heliga uppgift. Jag tror, att i folkskolans uppgift äfven ingår att i barnasinnets nedläggning de första fröna till gudsfruktan och dygder; och så långt är det, Gudi lofvadt, ännu icke gånget, att svenska folket i allmänhet skulle vilja hafva religionsundervisningen förvisad från folkskolan. Det har en aning, ja, jag vågar säga visshet, detta folk, att folkskolan kan i barnasinnets nedläggning frön, som blifva af nytta äfven för det kommande lifvet, och det vill icke, detta folk, inskränka folkskolans verksamhet till blott timliga ting, till blott det man kan taga uppå och ha nytta af för detta lifvet.

Detta kan ju synas såsom icke sammanhörande med frågan om pastors sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet. I *det* hänseendet skulle jag ingenting hafva emot att förena mig med Herr Waldenström, derutinann att, på samma sätt som skolrådets ledamöter väljas, pastor äfven skulle få väljas till skolrådsledamot, ty af motionärens framställning framgår ej att han är sjelfskrifven ledamot i skolrådet. Han skulle således kunna inväljas både såsom ledamot och till ordförande. Men om det inträffade, att han icke vore så benägen att blifva invald utan ansåge det bättre att låta församlingen välja någon annan, tror man då, att, i fall skolrådets ledamöter icke uppfylde sina skyldigheter såsom sådana, någon annan med mera intresse skulle fullgöra sina skyldigheter såsom ordförande? Det har talats om att pastor har 7 skyldigheter och skolrådets ledamöter 54 olika sådana. Då synes det, som om det vore lättare att fullgöra de 7 än de 54. Jag för min del tror att icke någon af församlingens medlemmar, för så vidt han icke är särskildt lifvad för ordförandeskapet, med mera nit och intresse skall sköta sin ordförandeplats än presten.

Men det är denna *sjelfskrifvenhet* man vill ha bort. Ja, gerna

för mig, om det derigenom blir bättre. Det är dock en glädjande sak att folkskoleinspektörerna, som jag tror hafva ganska stor insigt i denna fråga, yttra att pastor i allmänhet med mycken nitälskan uppfyller sitt kall såsom skolrådets ordförande.

Något egentligt behof af den nu föreslagna lagändringen kan jag således icke inse, utan tager mig friheten yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Abr. Rundbäck: För min del anser jag Utskottet på ett mycket tillfredsställande sätt hafva motiverat sitt utlåtande, och att de skäl det anfört äro så tunga, att jag svärigen kan tro, att Kammar- och Riksdagen kan, med underkännande af dem, gå in på motionärens förslag; detta förslag så fattadt som motionären framställt det och ej såsom det genom en välvillig tydning af Herr Waldenström blifvit framställt. Då jag anser att Utskottet sjelft gifvit tillräckligt goda och många skäl för sitt utlåtande, skulle jag för min del ej hafva velat yttra mig, men då åtskilliga här haft mycket att anmärka och åtskilligt framkommit, som jag ej tror böra lemnas oemotsagdt, har jag tagit till ordet.

Hvad jag har att yttra lånar för öfrigt icke sin vikt från några abstrakta teorier, utan från den simpla hvardagliga erfarenheten. Denna erfarenhet säger mig då först och främst, att presterskapet i allmänhet på ett förtjenstfullt sätt vårdat skolans angelägenheter, och anser jag presterskapets förtjenst i detta hänseende böra så mycket mera värderas, som det fått på sin lott den svåraste delen af reformarbetet inom skolan. Lagstiftaren gifver ut en del bestämmelser, inspektören framställer en mängd förslag o. s. v., men det är presterskapet, som skall flytta dessa bestämmelser och förslag från papperet till verkligheten och i praktiken genomföra de förbättringar, som för folkskoleväsendets upphjelpande erfordras; och dervid har presten ofta att bekämpa hinder och svårigheter af mångfaldig art, bestående dels i ekonomiska vanskligheter, dels i ogynsamma lokala förhållanden och dels i okunnighet m. m. Det fordras derföre af honom ofta mera kraft, mera tålmod, mera takt och mer ihärdighet att genomföra sådana reformer än den kan tänka sig, som blott på afstånd ser förhållandena, men som den lätt förstår, hvilken i likhet med mig nästan dagligen på sina inspektionsresor derom får erfarenhet och som ofta får använda långa stunder, ja, timmar att med skolrådets ordförande samråda om lämpligaste sättet, på hvilket det eller det skall genomföras. Jag får alltså både tacksamt och sanningsenligt erkänna, att hade icke inspektionen haft presterskapets hjälp, skulle våra bemödanden i mångt och mycket icke haft att glädja sig åt den framgång, som nu varit fallet.

Jag tror således icke att presterskapet är förtjent af något mistroende, utan tvärt om ett tacksamt erkännande från representationens sida och af alla dem, som vilja folkskolans väl.

När jag har denna åsigt, grundad på egen lång erfarenhet, måste jag såsom en praktisk och klok man fråga, hvartill denna reform skall tjena. Det finnes brister i allt och hos alla; ingenting är full-

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

komligt, och att undantag finnas från hvad jag sagt är klart och tydligt. Men då vi hafva något, som i så öfvervägande grad motsvarar alla skäligena anspråk, kan jag icke finna annat, än att en förändring skulle vara opåkallad och utan tvifvel leda till försämring. Eller, mine herrar — jag skall taga upp något som Herr Smedberg förut yttrat — hvilka garantier har man väl att det skulle blifva bättre, om denna förändring beslutades? Finnes det verkligen öfver allt inom våra landskommuner personer, som äro bättre lämpade för detta uppdrag än presterna, eller som äro mera vuxna detsamma eller mera benägna att mottaga detta besvärliga förtroendeuppdrag? Jag tror det icke. Ty såsom lönlöst förtroendeuppdrag skall säkerligen icke något kommunalt uppdrag vara förenadt med mera besvär, vidsträcktare skyldigheter och större obehag af mångfaldig art än just ordförandeskapet i skolrådet. För att vara en lämplig ordförande i skolrådet måste han i främsta rummet ega förmåga att sätta sig in i den vidlyftiga skolagstiftningen, och detta tar tid samt förutsätter en större bildning, än allmogen i allmänhet eger. Dessutom måste ordföranden kunna sätta upp en mängd skrivelser och utlåtanden, ansökningar och berättelser till myndigheterna samt granska, kontrollera och upprätta vidlyftiga och ganska krångliga statistiska uppgifter angående skolväsendet både i pedagogiskt och ekonomiskt hänseende. Han skall ock kunna granska, kontrollera och uppgöra förslag till läsordningar, läroplaner och läskurser med mera sådant. Häraf finna herrarne, att han behöfver en viss bildning och erfarenhet på folkskolans områden. Och detta behöfver han ännu mer för att kunna vara öfveruppsyningsman för undervisningen inom församlingen. Särskildt bör man väl önska, att han eger, om icke större, så åtminstone lika stor bildning som den lärarepersonal, hvilken han skall kontrollera. Jag hemställer till herrarne, om det är lämpligt, att en skolrådsordförande vid examina eller vid undervisningsprofs affäggande af en lärare, som söker en plats, står under läraren eller den sökande i kunskaper. Vidare skall en skolrådsordförande stundom besöka skolorna, och när det inom församlingarna finnas många skolor, som flytta på olika ställen, kan det inträffa, att han, äfven om han blott besöker skolorna vid terminens början och slut, måste göra 30 à 40 besök endast för detta ändamål. Inom mitt inspektionsdistrikt finnes det t. ex. skolrådsordförande, som blott vid början och slutet af hvarje termin få göra öfver 40 sådana besök. Skall nu den valde ordföranden göra dessa besök på egen bekostnad, blifver det honom allt ganska kånbart; skall han återigen hafva ersättning därför, blifver det en ny kostnad för församlingen. Skolrådsordföranden skall äfven vara ett slags polis-prefekt med afseende på barnens skolgång, hvarvid han ofta kommer i kollisioner med tredskande, genstörtiga och okunniga föräldrar. Med det sagda har jag velat motivera Herr Smedbergs påstående, att det icke är godt att få personer, som äro vuxna ett sådant uppdrag och benägna att åtaga sig detsamma. Men äfven om man skulle kunna till skolrådsordförande erhålla en man, som vore der-till kvalificerad, tror jag att denne, om han också vore prest, icke

skulle bibehålla befattningen längre än han lagenligt behöfde eller vore tvungen till.

Jag begärde ordet egentligen med anledning af hvad en talare på stockholmsbänken yttrade om de byråkratiska tendenser, som skulle ligga deri, att kyrkoherde vore sjelfskrifven såsom ordförande i skolråd. Ja, det ordet kan man ju begagna äfven här, men säkert är, att presterskapet visst icke skulle vara allt för ledset, om det lagenligt och utan eget förvällande blefve befriadt från detta onus. Jag känner många och samvetsgranna prester, som väl inse, att det är svårt att göra allt, hvad de skulle önska kunde göras för skolan, och som äfven gjort allt, hvad man rimligtvis kan af dem begära, men som icke dess mindre gerna skulle vilja blifva befriade från denna befattning, emedan de icke kunna sköta densamma så fullständigt och noggrant, som de skulle vilja, och ändå kan jag vitsorda, att de sköta sin plats utmärkt bra. Jag tror sålunda, att det är till stor fördel för både församlingen och skolan, att det är som det nu är, eller att ordförandeplatsen i skolrådet är förenad med pastorsembetet såsom en laglig skyldighet, och att någon finnes, som kan tagas för hufvudet på embetsmannaansvar, om större fel eller försummelse begås. Jag anser också, att det är en fördel, att denna person är presten, hvilken i allmänhet har större auktoritet och aktning inom församlingen. Vill man nitälska för folkskolan, har man ju för öfrigt ett godt tillfälle dertill genom att sätta vid prestens sida ett för skolan nitälskande skolråd; och der både presten och skolrådet nitälska för skolan, der går det också bra, men der presten arbetar ensam, går det icke lika bra, och om både prest och skolråd äro dåliga, är det naturligtvis också mycket klent stäldt med skolan. Och jag tror mig kunna försäkra, att hittills har icke valet till skolråd alltid utfallit så, att det uppmuntrar till att öfverlemna åt församlingen att äfven välja ordföranden derinom. Jag har dermed icke velat säga, att icke många skolrådsledamöter gjort sig högst förtjenta af skolväsendet, hvar inom sin församling.

Jag skall icke upptaga Kammarens tid vidare. Jag vill blott ännu en gång framhålla, att det för folkskolan och församlingen är mycket fördelaktigt, att det är som det nu är i denna sak, och att det skulle lända dem båda till nackdel, om förhållandena förändrades. Särskildt skulle en dylik förändring ofantligt mycket försvåra och förlama inspektionen öfver skolorna. Nu vet inspektören hvem han har att hålla sig till i församlingen, och han känner sin man. Småningom blir ordföranden allt mer och mer förtrogen med hvad som hör till hans befattning. Deremot om man skall välja ordförande för några år i sänder, så dröjer det någon tid, innan inspektör och ordföranden lära känna hvarandra. När det väl är gjordt och ordföranden börjar blifva varm i kläderna, händer, att ordföranden afgår och man får en annan i stället. Min åsigt är således den, att man skadar folkskolans sak, om man vidtager den förändring, som här blifvit föreslagen, hvarför jag yrkar bifall till betänkandet.

Med Herr Rundbäck instämde Herr Lönegren.

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

Herr P. A. Siljeström: Föreliggande utlåtande innehåller efter mitt förmenande så många felaktigheter, att jag finner det vara en pligt att granska detsamma nästan punkt för punkt, för att åtminstone söka att få frågan stäld på sin rätta ståndpunkt, utgången må nu blifva hvilken som helst.

Den till grund liggande tanke är, att religionsundervisningen måste komma att försummas, om kyrkoherden upphör att vara sjelfskrifven ordförande i skolrådet. Är han det icke, då är det ute med kristendom och kristliga intressen inom skolrådet. En sådau föreställning är likväl minst sagdt besynnerlig. Vi skola inom få år fira den trehundraårsdagen af Upsala mötes beslut, genom hvilket vår lutherska kyrka fick sin grundläggning; och vore då nu förhållandet sådant, att i närvarande stund presterna böra betraktas såsom de ende kristna inom församlingarna eller de enda inom församlingarna, som hysa något intresse för kristendomen, så vore detta i sanning bevis på en så föga framgångsrik verksamhet på deras eget fält under den långa tidrymd som nämnts, att deruti föga kan ligga något skäl att truga dem in på ett arbetsfält, som är dem mera främmande. Jag tror likväl icke för min del, att det står alldeles så illa till.

Det egentliga resonnementet i Utskottets betänkande är felaktigt till och med i sjelfva utgångspunkten. Hvad Utskottet förstår med "folkskolan hos oss" kan jag icke veta, men ehuru jag väl känner många folkskolor, som existerat sedan längre tid tillbaka, känner jag likväl icke något, som skulle kunna kallas "folkskolan hos oss" eller svenska folkskolan, annat än den skola, som uppvuxit på grund af 1842 års folkskolestadga; och denna folkskola har icke sin grund "i religionsundervisningen", såsom Utskottet säger, utan i 1840 års Riksdags beslut. Och syftningen af detta beslut framgår tydligt af ett yttrande ur det sammansatta Stats- samt allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets betänkande vid nämnda års riksdag, hvilket ligger till grund för Riksdagens beslut i ämnet. Utskottet säger: "Folkbildningens grundpelare är onekligen en redan tidigt väckt och hos ynglingen till lefvande kunskap bragt känsla af religionens enkla och höga sanningar, förenad med förmåga att vid sjelfläsning med förståndet uppfatta hvad ögat ser och munnen uttalar". I dessa ord har Utskottet gifvit sitt fulla erkännande åt den folkundervisning, som förut existerat, hvilken väsentligen bestått i religionsundervisning, på samma gång Utskottet gifver en antydning om sättet för meddelande af denna undervisning, som ännu i dag borde förtjena att tagas vara på. Det leddes sålunda långt ifrån af några religionsfiendtliga tänkesätt. "Men — säger Utskottet vidare — "i ett land sådant som Sverige, hvarest jordbrukaren, bergsmannen och handtverkaren hafva en närmare andel i statens offentliga värf, der få de till allmänna folkundervisningen utöfver religionen hörande ämnen en större vikt genom sjelfva samhällsförfattningen, och ett billigt afseende måste fästas vid nödvändigheten att för dem af det uppväxande släktet, hvilka i sin ordning en gång komma att deltaga i lagstiftning, lagskipning och beskattning, öppna tillfällen för inhemtandet af en mot tidernas stigande fordringar svarande bildning." Det var denna fordran på en mot tidernas ökade

anspråk svarande bildning äfven hos massan af nationen, som ledde till inrättandet af den svenska folkskolan; det var för att åstadkomma en medborgerlig bildning hos folket som denna nya organisation ansågs nödvändig, men icke närmast, huru viktigt äfven detta moment erkändes vara, för att befrämja kristendomsundervisningen, mot hvilken man, sådan den då var, icke — minst från presterlig sida — annat än undantagsvis gjort anmärkningar. Jag har ansett det vara af vigt att accentuera denna omständighet, på det ingen må vilseledas i afseende på vår folkskolas mål och bestämmelse.

När Utskottet säger, att folkskolan "utvecklat sig till en läroanstalt, afsedd att åt de barn, hvilka icke begagnade sig af undervisningen i de allmänna läroverken, meddela de första grunderna för en allmänt medborgerlig bildning", så är detta i högsta grad origtigt. Är fråga om en utveckling inifrån? Skulle meningen vara, att till ex. undervisningen i geografi, historia och naturlära "utvecklat" sig ur religionsundervisningen, hvarom Utskottet förut i sitt betänkande talat? Sådant vore ett nonsens! Skulle meningen åter vara, att den så kallade medborgerliga bildningen endast vore en utveckling utifrån, något efter hand infördt i skolundervisningen, som egentligen ej hörde dit, så är denna uppfattning falsk. Man kan icke i den bemärkelsen nyttja ordet utveckling om något, som ifrån början varit uppställt på skolans program, som utgjort och utgör ett mål, till hvilket hon bör sträfvat.

Utskottet anför såsom ett skäl för pastors sjelfskrifvenhet, att presterskapet till följd af sin bildning och öfvervägande intellektuella verksamhet synes vara företrädesvis egnadt att "fatta folkskolans stora betydelse och att inom församlingen föra dess talan." Jag respekterar all bildning och all nyttig intellektuel verksamhet, der den finnes; men äfven den bästa bildning i sin art är icke nödvändigt af beskaffenhet att skänka sin innehafvare de kvalifikationer, som erfordras för att "fatta folkskolans stora betydelse och inom församlingen föra dess talan." Vid 1840 års riksdag, till hvilken man så ofta får anledning att gå tillbaka, då fråga är om folkskolan och dess förhållanden, fans inom presteståndet verkligen så mycken bildning, att man får söka efter något liknande inom hvilken rådslående församling det vara må; och denna bildning tvekade icke att sluta sig till de af Utskottet uttalade grundsatser, hvilka jag förut citerat, under det den långa debatten i ståndet väsentligen rörde sig kring detaljer. Jag är deremot ingalunda säker, huru vida, om i detta ögonblick ett nytt prestestånd skulle af vårt nuvarande presterskap utses, detta nya prestestånd skulle komma att hylla de ifrågavarande grundsatserna, eller om vi ej möjligen skulle komma att bevittna hvad en bekant riddarhustalare en gång, med ett något vågadt uttryck, kallade ett tillbakagående i framåtskridandet. Man synes icke vara oberättigad att sätta i fråga något sådant, så vida icke församlingarnes herdar skulle i det hänseendet tänka väsentligen olika med en och annan af öfverherdarne inom kyrkan. Då man i ett för ej länge sedan utfärdadt så kalladt herdabref af styresmannen för ett af våra större stift läser, hurusom folkskolan väsentligen uppfattas såsom ett oundvikligt ondt, såsom en "ny stormakt", af hvilken man kan hafva allt ondt att frukta, men

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolorädd.
(Forts.)*

*Angående
upphörande
af kyrkoher-
des sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

tillika såsom en makt, hvilken icke lärer kunna "undertryckas", hurn vidare — för att liksom förmildra det stötande i detta uttryck — det heter att man icke ens bör eftersträfva ett sådant undertryckande, utan söka att vända det onda till godo, derigenom att folkskolan så nära som möjligt införlifvas med kyrkan och skolläraren, om möjligt, göres till en kyrkans tjenare; — när än ytterligare det heter, att presterskapet ändock bör omfatta synderskan folkskolan med all kristlig kärlek, "vare sig de äro böjda att betrakta den med fruktan eller "förhoppningar, "med misstankar eller kärlek", och man deraf finner, huru det förutsattes att bland presterskapet finnas de, som betrakta folkskolan väsentligen med känslor af fruktan och misstankar; — när man slutligen af ett herdabref af senare datum finner styresmannen för ett annat af våra största stift helt enkelt acceptera de åsigter i afseende på folkskolan, som i det förutnämnda herdabrefvet uttalats, då tillstår jag att man icke saknar skäl att sätta i fråga, huru vida den af Utskottet omhandlade bildningen och öfvervägande intellektuella verksamheten just är af bästa beskaffenhet att leda till en "rätt uppfattning af folkskolans stora betydelse" och till "förande af dess talan inom församlingarne", eller om det ej kan vara tid för representationen att något betänka sig i fråga om vidden af den kyrkliga sjelfskrifvenheten i afseende på handhafvandet af folkskolans angelägenheter. Men låtom oss nu betrakta det viktiga momentet af folkskoleundervisningen, som heter religionsundervisning.

I afseende derpå har, såsom Utskottet ganska riktigt anmärker, presterskapet både rätt och pligt att utöfva ett stort inflytande. Folkskolestadgan gifver denna rätt och ålägger denna pligt, då hon säger att presterskapet bör ej blott i allmänhet hafva tillsyn öfver religionsundervisningen i skolan, utan äfven "sjelfve genom undervisning, förklaring och tillämpning söka göra de heliga lärorna lefvande i barnasinnnet."

Jag lemnar derhän, i hvad mån man begagnat sig af denna rätt och utöfvat denna pligt. Det lärer åtminstone icke vara obekant för församlingarna och folkskolelärarne, som närmast rönt det välsignelserika inflytandet deraf; men för min del tillåter jag mig endast säga, att om verkligen en pastor i detta fall vill fullgöra hvad folkskolestadgan af honom fordrar, så skall han svärigen ens finna tid för de till stor del blott administrativa göromål, som tillhöra en skolrådsordförandes befattning; likasom jag ej heller tror, att hans egenskap af religionslärare, huru väl han än i det fallet sköter sitt kall, nödvändigt gör honom lämplig för ett sådant slags administrativ befattning.

Det förvånar mig verkligen, att man ur kyrklig synpunkt så mycket håller på pastors sjelfskrifvenhet. I vår tid, med dess oro på det kyrkliga området, tror jag att en pastor, som verkligen vill bevaka religionens intressen utom och inom skolan, har fullt upp att göra och bör vara befriad från allt, som kan draga honom derifrån, ja, till och med att han bör vara tacksam för hvarje befrielse från göromål, som ej syfta deråt. Jag vet ock mer än en pastor, som sjelf erkänt detta.

Hvad som i Utskottets utlåtande mest synes tala för pastors sjelfskrifvenhet är det der åberopade vittnesbördet af folkskoleinspektörerna, hvilka i allmänhet uttalat det omdömet, att man har att tacka pasto-

rerna för det mesta, om ej allt, hvad för folkskolorna gjorts, under det de världsliga skolrådsledamöterna oftast äro mer eller mindre liknöjda, så att de till och med sällan äro närvarande vid examens-tillfällen o. s. v. Men efter mitt omdöme ligger just i denna viktiga praktiska omständighet kanske den mest berättigade invändning man kan göra emot sjelfskrifvenheten. Undersöker man förhållandena på landsbygden, så lär man finna, så vida icke förhållandena mycket förändrat sig under de allra sista åren, att det i afseende på skolrådets verksamhet finnes ingen tillstymmelse till organisation, ingen fördelning af göromålen mellan de särskilda ledamöterna, så att t. ex. den ene ledamoten har subinspektion öfver en skola, den andre öfver en annan, inga reguliera sammanträden, och öfver hufvud inga sammanträden annat än när de äro absolut nödvändiga. Pastor *kan icke* hinna, i synnerhet i en större församling, att besöka skolorna så ofta som önskligt vore; så mycket viktigare då, att de öfriga skolrådsledamöterna kunna deltaga i inspektionen, icke minst för att så kunna utgöra en mellanlänk mellan lärare och pastor, i det subinspektör gör sig under rättad om skolans behof och lärarens önskningsar. Äfven för att befordra en ordentlig skolgång inom de respektiva rotarne kan ingen vara mera lämplig än närmast boende skolrådsledamot o. s. v. Men i allmänhet tages de världsliga skolrådsledamöternas verksamhet allt för litet i anspråk. Mången gång, troligen helt vanligt, kallas de ej ens att närvara vid examina, om hvilka de ofta få underrättelse endast genom pålysning i kyrkan. Icke ens om inspektörens ankomst blifva de alltid underrättade eller kallade till något sammanträde med honom. Under sådana omständigheter är det helt naturligt, att en inspektör, som märker allt detta, icke kan finna annat än att de världsliga skolrådsledamöterna äro temligen overksamme, hvartill dock felet måste sökas i bristande organisation och fördelning af arbetet, och lika naturligt att pastorn måste framstå såsom den ende, hvilken i sjelfva verket uträttar något för skolan.

Den allra väsentligaste invändning jag derföre för min del skulle vilja framställa mot pastors sjelfskrifvenhet är verkligen den, att pastorerna i allmänhet synas hafva saknat den organisatoriska förmåga, som behöfts för att tillvägabrinda ett bättre samarbete af skolrådsledamöterna; men å en annan sida erkänner jag, att i det fallet sjelfskrifvenheten lägger ett stort hinder i vägen. Pastor betraktar värden om folkskolan såsom en sin embetspligt, af hvilken han har att bära både bördan och ansvaret, utan att dermed vilja betunga skolrådets öfriga ledamöter. Dessa å sin sida torde ej sällan begagna sig af samma skäl för att undandraga sig både börda och ansvar genom att kasta båda delarne på ordföranden. Att detta verkar i högsta grad menligt för folkskolan och dess arbete, är obestriddligt.

Endast ett par ord vill jag ännu tillägga. Skulle det någonsin komma derhän, såsom på somliga håll synes vara eftersträfvadt, att folkskolan *underhålles* af *staten* och *ledes* af *kyrkan*, så vore detta visserligen mycket beqvämt för kommunen; men på det sättet, det vill säga om icke folket sjelft vill taga hand om sin skola, kommer

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

folkskolan aldrig att i full mening blifva en folkets skola, att utveckla sig till det, hvartill hon från början varit ämnad.

Häruti instämde Herr *Gust. Ericsson* i Stockholm.

Herr Gustafsson yttrade: Jag har begärt ordet endast för att bemöta den ärade talaren på göteborgsbänken, hvilken vände sig direkt till mig och gaf den upplysning, att det finnes församlingar, hvarest man icke kan anträffa någon ledamot med sådan bildning, som gör honom lämplig att blifva ordförande i skolrådet. Denna upplysning synes mig gifva vid handen, att man har rätt, då man klagat öfver att det finnes församlingar, der folkskolan så vanvårdats, att den icke meddelat den bildning, som erfordras för en person att ställas i spetsen för skolrådet.

Samme ärade talare har jemväl sagt, att skolrådets ordförande bör vara prest, men att det ju äfven finnes ledamöter i skolrådet och att der vore godt utrymme för lekmanneelementet. Erfarenheten lär oss dock, att en ordförande med sådan ställning, som en pastor har inom sin församling, i allmänhet skall hafva ett visst inflytande på skolrådets ledamöter, så att hans röst blir den gällande, äfven om majoriteten inom skolrådet har en annan åsigt, ty sådan är den menliga svagheten, att man af en viss vördnad för auktoriteten låter sin egen mening fara.

Samme talare har framhållit det gamla ordspråket, att det är bättre behålla hvad man har än äfventyra att få något, som man icke har fullt klart för sig att det är bättre, men denna fras tycker jag är mera utnött än den jag uttalat om det byråkratiska elementet.

Jag har fått medhåll af den siste ärade talaren, hvilken påvisade, att roten till folkskolans lagstadgade uppkomst varit en annan än religionsundervisningen eller det allt mera kända behovet af allmän medborgerlig bildning. Och sålunda har det väl äfven varit förut. Det har väl varit det allmänna behovet af kunskap och bildning, som gjort att skolan kommit till stånd, ehuru man till en början icke ville meddela folket annan kunskap än sådan, som stod i nära samband med kyrkans läror.

Man säger att, om presten icke vore sjelfskrifven, så skulle han kanske icke åtaga sig detta bestyr. Man bör väl dock icke få förut-sätta, att en prestman är besjälad af så dålig medborgerlig anda, att han icke skulle vilja offra något för folkskolans sak. Så illa har icke jag tänkt, om preteståndet.

En talare på östgötabänken har sagt, att folkskolan skall ned-lägga de första fröna till gudsfruktan i barnens hjertan, men för min del har jag tänkt, att detta åliggande vore föräldrarnes och icke skolans, samt att kyrkan sedan skall taga denna sak om hand.

Det är nemligen icke, såsom Lag-Utskottet här säger, folkskolans främsta åliggande att taga hand om religionsundervisningen, utan denna undervisning är kyrkans sak.

Jag hoppas upplefva den dag, då vi få det så anordnadt.

Herr Thomasson: Efter den mycket långa diskussion, som

Kammaren måst åhöra i denna fråga, skall jag icke tillåta mig att trötta Kammaren med att söka bemöta hvad som blifvit invändt mot Utskottets betänkande i densamma. Jag ber blott att i sådant afseende få ytterligare betona hvad Herr Abr. Rundbäck redan framhållit, nemligen att Herr Waldenströms uppfattning af motionärens förslag måste bero på ett missförstånd. Han trodde nemligen, att motionären icke velat, det presten i församlingen skulle utträda ur skolrådet, utan tvärtom vara ständig ledamot deraf; men detta kan icke hafva varit motionärens mening, enär sådant då hade måst särskildt stadgas. Ty om lagen komme att lyda såsom den nu är föreslagen af motionären, skulle pastor icke endast icke komma att vara kvar i skolrådet, utan icke en gång kunna inväljas i skolrådet inom någon annan församling, tillhörande hans pastorat, än der han sjelf vore mantalsskrifven.

I sjelfva saken är det ganska anmärkningsvärdt att, ehuru man allt sedan år 1850 klagat öfver och påyrkat upphäfvande af pastors sjelfskrifvenhet i skolrådet såsom hinderlig för skolans utveckling, så har dock denna utveckling sedan dess år efter år fortgått med allt raskare fart. Om också detta förhållande icke kan tillskrivas prestens ifrågavarande sjelfskrifvenhet, så torde det dock utgöra ett starkt bevis för att denna sjelfskrifvenhet icke utöfvat någon så synnerligt hämmande eller i öfrigt skadlig inverkan på skolan. Då denna fråga sista gången behandlades, eller vid 1876 års riksdag, yttrade här en ärad talare på hallandsbänken — och jag är viss om, att han fortfarande bibehåller sin då uttalade mening — att, äfven om en tid funnits, då presterskapet — åtminstone en del af detsamma — var ovänligt stämdt mot folkskolan, så var dämera för länge sedan denna tid förbi, och han vitsordade, att det knappast funnits någon samhällsklass, som mera omhuldade folkskolan än just presterskapet. Jag är viss om att förhållandena fortfarande äro desamma. I helt och stort taget hafva presterna på ett mycket tillfredsställande sätt skött sitt ansvarsfulla värf att leda folkskolorna. Jag erkänner villigt att från denna regel gifvas undantag. Det kan finnas ställen och kanske icke så få, der kyrkoherden till följd af sjukdom eller ålder eller rent af bristande intresse icke är lämplig att vara folkskolans ordförande. Men har man då icke i våra dagar rätt att förutsätta, att skolans vice ordförande och ledamöter hafva förmåga och intresse att godtgöra hvad i ett sådant undantagsfall brister, så att man icke derföre skall upphäfva en anordning, som visat sig i allmänhet vara till stort gagn.

Folkskolan har gjort mycket vackra framsteg, och jag erkänner gerna att den för närvarande befinner sig på en aktningvärd ståndpunkt, men jag vågar hålla före, att denna institution ännu icke har vunnit den fasthet och stadga, att den icke behöfver kontinuitet i sin ledning, så vida den icke skall genom hvarjehanda slitningar förryckas i sin framgångsrika verksamhet. Denna kontinuitet kan knappt vinnas på annat sätt än derigenom att skolans ordförande är sjelfskrifven. Jag är nemligen förvissad om, att man visserligen inom de flesta orter i vårt land kan finna andra personer än prester, som äro lämpliga att vara skolrådets ordförande, men man kan icke påräkna att dessa dugliga och för saken intresserade personer skola under en längre tid

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes själf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skoloråd.
(Forts.)*

qvarstå såsom ordförande, just emedan deras duglighet gör att de hafva mycket annat att uträtta för enskild och allmän räkning. Och dertill kommer att, efter hvad som yttrats så väl inom Utskottet som af många talare här i Kammaren, det dock skall finnas rätt många orter här i landet, der det skulle vara omöjligt att uppleta en annan person än pastor, som vore lämplig till ordförande i skolorådet. Under sådana förhållanden vill jag icke vara med om att befria presterskapet från denna viktiga och ansvarsfulla pligt.

På grund af hvad jag anfört och med åberopande af hvad som utaf åtskilliga talare sagts i denna rigtning, får jag yrka bifall till Lag-Utskottets afstyrkande hemställan.

Med Herr Thomasson instämde Herrar *von der Lancken, Peterson, Helander, Söderblom, Bokström, Svartling, Eliasson, Hammarberg* och *Mallmin*.

Vidare anförde

Herr Månsson: I den form, hvaruti denna ofta förekommande fråga nu åter blifvit upptagen och förelagd Riksdagen, tror jag icke att man kan hoppas på framgång för densamma. Jag, såsom gammal motionär i detta ämne, kan icke en gång följa denna motionär i hvad han här föreslagit. Han har utan tvifvel gått alldeles för långt från sin egen åsigt, då han nemligen föreslagit någonting, som han säkerligen icke själf tänkt sig. Han säger nemligen i motiveringen till sitt förslag: "Jag är fullt öfvertygad om, att der det finnes förståndiga och nitiska prester, komma dessa att väljas till skolorådets ordförande." Men genom den af motionären här föreslagna lagförändringen skulle det på många ställen, t. ex. i annexförsamlingar, der presten icke är boende eller har rösträtt, inträffa, att det blefve omöjligt att välja honom i skolorådet, och kan han icke väljas till skolorådsledamot, så kan han än mindre blifva dess ordförande. För sådana församlingar blefve det således absolut omöjligt att få presten vare sig in i skolorådet eller till dess ordförande. Något sådant har jag för min del icke heller tänkt mig. Jag erkänner villigt — och det skola säkert de fleste göra — att presterna inlagt mycket stora förtjenster i afseende å folkskolan och dess utveckling och framgång. Men jag har tänkt att på sådana ställen, der förhållandena möjligen påkallade att pastor icke borde vara själfskrifven ordförande i skolorådet, det vore godt, i fall det stode församlingen fritt att välja ordförande. Om man också erkänner presterskapets stora förtjenster i detta fall, så kan man dock icke häfva det förhållande, att det finnes prester, som icke nog kraftigt arbeta för och med intresse omfatta folkskolan. Man må tala om arbetspligt för dem i detta afseende, så är sådant icke tillräckligt, emedan just detta embetsåliggande innebär någonting förhatligt, och han gör derföre icke mera än hvad embetet bjuder honom. Jag tror icke detta vara fullt naturligt och fullt riktigt. Jag tror nemligen att det bör vara någonting annat, som drifver honom, än embetspligten. Af rättegångsprotokollen se vi icke så få fall, der försam-

lingarne under många år uppfört mycken tid och mycken möda för att få nyttiga reformer i folkskolans verksamhet genomförda, i och för sjelfva byggandet af skolor och anskaffandet af materiel m. m., och bland sina motståndare hafva de haft just presterna. Jag undrar om förhållandet kan kallas att vara såsom det borde vara, då Konungens Befallningshafvande understundom fått blanda sig i en församlings stridigheter med sin pastor angående för skolan nyttiga och nödiga sakers anskaffande? Skulle man på sådana ställen egt rätt att fritt välja ordförande i skolrådet samt dertill utse en person, som ifrat för folkskoleväsendets framgång, så tror jag det icke skulle hafva skadat.

I afseende å de skäl, Utskottet anfört för afslag, vill jag icke ingå i kritik öfver huru vida folkskolan kan sägas vara byggd på kyrklig grund, något som jag i liket med Herr Siljeström icke vill erkänna.

Han har framhållit, att detta icke framgår af 1840 års riksdagsbeslut, då folkskoleinstitutionen upprättades, och jag vill för egen del erinra, att frågan derom först väckts till lif af en ledamot af det forna bondeståndet, Nils Månsson i Skumparp. Hvad beträffar Utskottets motivering i öfrigt, ber jag att för min del få hänvisa till de yttranden derom, som afgifvits af Herrar Waldenström och Siljeström.

Med anledning af hvad jag nu anfört, anhåller jag få föreslå, att Kammaren, *med ogillande af Utskottets motivering*, godkänner Utskottets förslag, å hvilket yrkande jag anhåller om proposition.

Herr Ekman: Jag har begärt ordet för att, på samma gång jag ber få instämma med den ärade talare, som i dag öppnade debatten, nemligen Herr Lewin, i förra delen af hans anförande, dock få bemöta den slutsats, hvartill han kommit. Han sade till en början, att bland lekmän skulle finnas lika många till ordförande lämpliga personer som bland presterna. När han så vidare påpekade, att de förre skulle vara fria från den ensidighet, som åtföljde kyrkans tjänstemän, vill jag af hjertat med honom instämma deri. Derutinnan tror jag att han har sagt en sanning, som af oss borde beaktas, då vi behandla denna folkskolefråga. Vidare antydde han, att folkskole-saken från dess barnaålder numera kommit till sin mannaålder. Äfven häruti vill jag gifva honom rätt, men den slutsats, till hvilken han kommit, synes mig deremot något underlig. Han sade sig nemligen icke kunna tillstyrka bifall till motionen, derföre att det funnes en mängd pastorat, som bestode af flera församlingar, hvilka församlingar eller delar af ett pastorat man, om man nu förklarade att kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd skulle upphöra, skulle beröfva rättigheten att välja sin kyrkoherde till ordförande af anledning att han, som icke vore skattskrifven i dessa delar af pastoratet, icke skulle vara derstädes valbar. Jag för min del skulle på just detta anförda skäl vilja tillstyrka motionen; ty uppenbart torde vara att, om ett pastorat är deladt i smärre församlingar, i hvilka icke bor någon kyrkoherde, ej heller komminister, ordföranden i dessa församlingars skolråd borde få väljas bland personer, som äro boende inom församlingen, och som således på ett verksamt sätt kunna deltaga i skolans angelägenheter. Såsom högst olämpligt torde det

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes sjelf-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

*Angående
upphörande
af kyrko-
herdes själv-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)*

åtminstone kunna betraktas, att en kyrkoherde, som bor i moderförsamlingen, är ordförande i annexförsamlingen.

En annan talare har yttrat, att staten, som lemnade hjälp till skolväsendet, behöfde garanti för att folkskolans angelägenheter befunne sig i goda händer. Jag undrar emellertid, om icke denna garanti lemnas staten just genom de inspektörer, som af staten tillsättas för att öfvervaka folkskolorna.

Vidare har yttrats, att det på sina ställen skulle vara svårt att finna förmågor, passande att vara ordförande i skolrådet. Detta torde emellertid vara svårt att här afgöra. Samma invändning framkastades för öfrigt äfven när det var fråga om att åt kommunerna lemna att välja de personer, som skulle hafva hand om kommunens angelägenheter. Men jag tror att, om valet lemnades fritt, man nog då skulle upptäcka flera förmågor, än man nu tror finnas inom de respektive kommunerna. För min del anser jag det vara ett misstroendevotum mot kommunerna att icke vilja lemna dem rätt att välja ordförande i skolrådet. Vigtiga uppdrag i allmänhet, sådana som val af riksdagsman, landstingsman m. fl., har man öfverlemnat åt kommunen, och då detta gått bra, hvarför skulle icke då kommunerna också kunna antagas ega förmåga att utse personer, som vore lämpliga att främja folkskolesaken. Jag instämmer i motionen och önskar den all framgång.

Herr Thermænius: Äfven om man måste erkänna, att de ord, som af en talare på stockholmsbänken yttrades för en stund sedan, anförda ur ett nyligen utfärdadt herdabref, innehålla ganska beaktansvärda, ja, betänkliga saker, så framgår dock ur detta anförande icke med nödvändighet, att man för närvarande bör bifalla det yrkande, som motionären framställt. Då skolrådet är sammansatt af så många lekmän jemte den sjelfskrifne ordföranden, så hafva dessa lekmanaledamöter, om de äro vaksamma på sin post, godt tillfälle att verka för hvad som kan erfordras för befrämjande af skolans sunda utveckling.

Det synes mig således icke för närvarande vara annat att göra än att yrka bifall till Utskottets hemställan. Men medan jag har ordet, vill jag bemöta ett yttrande från stockholmsbänken, som gick ut derpå att, emedan presten hufvudsakligen har att vaka öfver sådan undervisning, som sträcker sig utom området för detta lifvet, så skulle han för den skull vara olämplig att sitta som ordförande i skolrådet. Det förefaller mig, som om detta yttrande skulle vara i hufvudsak rigtadt mot den kristliga undervisningen i folkskolan. Jag ber att få protestera mot den uppfattningen, att prestens egenskap af religionens målsman skulle göra honom olämplig till ordförande i skolrådet, emedan målet för hans verksamhet skulle falla utom gränserna för det närvarande lifvet. Visst är, och jag hoppas och tror, att ingen af Kammarens ledamöter vill förneka, att den sedliga innebörd, som religionsundervisningen i sjelfva verket är afsedd att medföra, har ett mycket stort inflytande på *alla* detta lifvets förhållanden, så att den, som erhållit en sedlig och religiös uppfostran, har deri fått en fast

och god grund för allt sitt görande och låtande här nere. Derföre vill jag påstå, att just prestens verksamhet i detta stycket gör honom ännu mera lämplig till ordförande i skolrådet.

Ehuru han är sjelfskrifven ordförande, har han i allt fall dock icke så stor makt, att han, om han skulle önska det, kan inverka hämmande på skolans utveckling, hvilket påstående torde kunna bevisas deraf att, om man jemför skolans tillstånd förr och nu, så ligger det i öppen dag att han icke tillfogat skolan någon skada. Jag anhåller derföre få yrka bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Angående upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolråd.
(Forts.)

Herrar *Ol. Melin, F. G. Janson* i Karlshed, *E. G. Fredholm* och *E. G. Boström* instämde med Herr *Thermænius*.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har icke begärt ordet för att utala någon särskild mening i föreliggande fråga, sedan så många olika meningar redan blifvit uttalade. Af alla de anföranden, som jag hittills hört, har jag emellertid icke funnit något, som tilltalat mig så som Herr Siljeströms, hvadan jag icke kan underlåta att taga fasta på hvad han deri uttalat och hvori jag hufvudsakligen instämmer. I synnerhet gäller detta det yttrande han hade i slutet af sitt anförande, för så vidt nemligen jag uppfattade detsamma rätt, eller att han icke ville göra folkskolläraren till en statens tjenare, emedan det då skulle vara slut med folkskolan såsom sådan. Jag önskar blott, att hans anförande må blifva rätt skrifvet, läst och väl begrundadt, ty då hoppas jag att det skall komma att hafva ett stort och värdefullt inflytande på folkskolefrågan i framtiden.

Herr G. Jansson i Krakerud: Det är icke af illvilja till presterskapet i sin helhet, icke af illvilja till kyrkoherden i min hemort, som jag väckt denna motion. Den innebär icke heller, att kyrkoherde, om motionen bifölles, skulle nödvändigt afskedas från sin befattning såsom ordförande i skolrådet, utan afser endast kyrkoherdes sjelfskrifvenhet, och jag föreställer mig att, om kyrkoherden skulle blifva vald till ordförande i skolrådet, han sålunda skulle komma i ett helt annat förhållande till folket och skolan, ty *en sak* är att blifva vald och *en annan sak* att nödgas tvinga sig på folk.

En talare på vermlandsbänken har yttrat, att religionsundervisningen vore en nagel i ögat på många. Jag vill, hvad mig vidkommer, undanbedja mig dylika beskyllningar, ty jag för min del tycker icke alls att religionsundervisningen kännes svår.

Samme talare sade vidare att, om ordföranden icke vore lämplig och försumlig, kunde man anmäla honom för domkapitlet. Nå ja, nog kunde väl det gå an, men hvilken blefve väl påföljden? Jag tror just icke att den skulle blifva synnerligen stor.

Den samme talaren anmärkte att, då församlingen väljer kyrkoherde, väljer den i sjelfva verket på samma gång ordförande i skolrådet, och att församlingen vid valet borde taga äfven detta förhållande i särskildt betraktande. Men då man tänker på huru det går till vid kyrkoherdeval inom församlingarna, hurusom presten då från

Angående
uppläsning
af kyrko-
herdes själv-
skrifvenhet
såsom ord-
förande i
skolråd.
(Forts.)

predikstolen innantill uppläser sin profpredikan, så kan det verkligen med skäl betvivlas, om en enda af åhörarne kan af denna hans predikan draga någon slutsats derom, huru vida den profvande är skolman eller icke, huru vida han eger intresse för skolan eller ej. Således, att välja ordförande i skolrådet på samma gång som man väljer pastor i församlingen, anser jag vara alldeles för gammalmodigt. Jag yrkar fortfarande bifall till min motion.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de derunder framställda yrkanden, gaf Herr Talmannen proposition dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på bifall till densamma, men med ogillande af motiveringen, dels slutligen på afslag å Utskottets hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf, och sedan till kontraposition antagits yrkandet om afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen, nu uppsattes, justerades och anlogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit den af Herr G. Jansson i Krakerud i ämnet väckta motion.

Omröstningen utföll med 121 Ja och 52 Nej; och hade Kammarerna alltså bifallit Utskottets hemställan.

Emot Kammarens sålunda fattade beslut anmälde Herr A. P. Lind sin reservation.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets memorial N:o 6, med anledning af väckt motion angående Kongl. Maj:ts rätt att disponera besparingar å hufvudtitlarne.

§ 7.

Efter föredragning dernäst af Stats-Utskottets utlåtande N:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, blef detta utlåtande af Kammarerna bifallet.

§ 8.

Föredrogs vidare samma Utskotts utlåtande N:o 8 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel.

Punkterna 1—7.

Biföllos.

Punkten 8.

Lades till handlingarne.

Punkterna 9—13.

Biföllos.

§ 9.

Härefter förekom till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel.

*Angående
anslagen
under 3:e
hufvudtiteln.*

Punkten 1.

Under denna hufvudtitel hade Kongl. Maj:t föreslagit dels en förhöjning af kabinettskassans anslag till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter från 42,905 kronor till 45,955 kronor, i följd hvaraf hufvudtitelns slutsumma skulle komma att ökas med 3,050 kronor eller från 613,800 kronor till 616,850 kronor, dels ock att, å konsulskassan, det uppförda beloppet för konsulsstaten måtte minskas och beloppet till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter i stället ökas med 4,050 kronor.

I anledning häraf hemställde Utskottet under förevarande punkt:

a) att Kongl. Maj:ts förslag om förhöjning af anslaget å kabinettskassan till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter med 3,050 kronor ej måtte vinna Riksdagens bifall, utan detta anslag med oförändradt belopp, 42,905 kronor, i riksstaten för år 1886 uppföras;

b) att å konsulskassan det uppförda beloppet för konsulsstaten måtte minskas och beloppet till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter ökas med 4,050 kronor, så att det förra komme att utgöra 132,650 kronor och det senare 17,350 kronor; samt

c) att samtliga öfriga ordinarie anslag under denna hufvudtitel måtte vid oförändrade belopp bibehållas.

Emot denna Utskottets hemställan hade reservation anmälts af Herrar Grefve *G. Sparre*, Friherre *R. von Kræmer*, *L. M. Nordenfelt*, *C. E. Casparsson*, Friherre *Fr. von Essen*, Friherre *H. M. Palmstierna*, *K. O. Ljungqvist*, Grefve *E. C. A. Piper*, Friherre *B. A. Leijonhufvud* och *H. P. P. Tamm*, hvilka ansett att, i enlighet med Kongl. Maj:ts framställning, anslaget å kabinettskassan till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter borde förhöjas med 3,050 kronor eller från 42,905 kronor till 45,955 kronor.

Angående
anslagen
under 3:e
hufvudtiteln.
(Forts.)

Vid föredragning af ärendet begärdes ordet af

Hans Excellens Herr Friherre Hochschild, som yttrade: Det är visserligen icke med några stora förhoppningar om att denna Kammare skall bifalla hvad Kongl. Maj:t i sin proposition har föreslagit, som jag nu vågar höja min röst under uttalande af det hopp, att åtminstone någon af Kammarens ledamöter skall yrka bifall dertill.

Då vid förlidet års riksdag en begäran framställdes derom, att tredje hufvudtiteln måtte blifva uppställd på ett fullt klart och för en hvar begripligt sätt, har jag skyndat att ställa mig Riksdagens önskingar till efter rättelse, och jag vågar tro, att den tablå, som åtföljer hufvudtiteln, är så uppställd, att den för en och hvar gör tydligt, på hvad sätt svenska och norska statens utgifter till Utrikesdepartementets budget äro fördelade. Det framgår deraf, att svenska statens bidrag med 3,050 kronor understiger det belopp, som utgör $\frac{1}{7}$ af hela beloppet å de under mom. a) upptagna anslag.

Det har naturligtvis varit departementschefens skyldighet att fästa Riksdagens uppmärksamhet på en dylik omständighet, på samma sätt som det åligger en styrelse att underrätta delegarne vid en bolagsstämma, om någon oregelmsighet insmugit sig vid sättet för böckernas förändring, och jag får för Kammaren framhålla, att här icke är fråga om någon ökad statsutgift, utan endast om en mera korrekt uppställning af tredje hufvudtitelns budget. För Sverige blir det icke någon större utgift, om Riksdagen anvisar dessa 3,050 kronor, all den stund svenska staten af sina besparingar å hufvudtitelns anslag i alla fall får bidraga till att åstadkomma den rätta proportionen af $\frac{1}{7}$ å hela beloppet. — Besparingarne hafva under de senare åren betydligt nedgått och torde om några år hafva alldeles försvunnit, så vida man icke fyller det belopp, som fordras för att svenska bidraget till kabinetskassan hålles uppe vid den rätta proportionen $\frac{1}{7}$ emot $\frac{5}{7}$ från Norge.

Man har anmärkt att det vore likgiltigt, om de svenska besparingarne för detta ändamål tagas i anspråk, men man har dervid förbiset, att norska Stortinget lemnat ett s. k. kreditiv, som skulle motsvara de svenska besparingarne.

Norge lemnar nemligen, utöfver de särskildt utförda beloppen, ett kreditiv å 12,000 kronor för ministerstaten, och detta motsvarar ungefär besparingarnes belopp på svenska sidan, och är afsedt för bestridande af tillfälliga och oförutsedda utgifter. Norges bidrag motsvarar fullt den fastställda proportionen af 5 mot 12, men det är icke fallet med Sveriges bidrag; för att Sveriges bidrag skulle motsvara $\frac{1}{7}$ af hela beloppet borde besparingarne kunna beräknas till 28,500 kronor i stället för att de för närvarande uppgå till endast omkring 22,000 kronor. Någon förhöjning i dessa tillgångar är emellertid icke nu af Kongl. Maj:t ifrågasatt; hvad Kongl. Maj:t begärt, afser endast en rättelse i budgetens uppställning.

Det är äfven en annan omständighet, som uppkallat mig att här yttra några ord, nemligen för att påpeka angelägenheten af att Kongl. Maj:t får samma dispositionsrätt öfver anslagen under tredje hufvudtiteln som han hittills haft. Det blir nemligen omöjligt att handhafva utrikes-

*Angående
anslagen
under 3:e
hufvudtiteln.
(Forts.)*

departementets budget, om icke en sådan friare dispositionsrätt medgifves, då det derförutan ej låter sig göra att iakttaga den en gång fastställda proportionen mellan Sveriges och Norges bidrag till de gemensamma utgifterna. Någon olägenhet af en friare dispositionsrätt har hittills icke visat sig; och då Utskottet i sin motivering redan medgifvit, att Kongl. Maj:t eger en sådan rätt, vågar jag hoppas, att Riksdagen icke heller nu skall dertill vägra sitt samtycke.

Vidare anförde

Herr Danielson: Jag antager att Riksdagen tacksamt erkänner den större reda och tydlighet, hvarmed Kongl. Maj:ts framställning till innevarande Riksdag angående anslagen under tredje hufvudtiteln är uppställd, men i nu föredragna punkt önskar jag att Kammaren godkänner Stats-Utskottets hemställan. Såsom herrarne hafva sig bekant, är Kongl. Maj:ts dispositionsrätt öfver anslagen under tredje hufvudtiteln helt olika i Norge mot i Sverige. I Norge har man till skrifmaterialier m. m. anvisat ett kreditiv för ändamålet, och hvad som icke behöfves af detta besparas för statsverket. Hos oss åter får Kongl. Maj:t använda allt, som är anslaget under denna hufvudtitel, utan att större eller mindre del deraf återgår till statsverkets besparingar. Detta är en väsentlig skilnad mellan Sverige och Norge i afseende å anslagen till tredje hufvudtiteln. Om i frågavarande anslag nu skulle ökas med föreslagna 3,050 kronor, så är det klart, att af detta ökade belopp ingenting skall komma statsverket åter till godo, ty, som sagt, Kongl. Maj:t lär nog under alla händelser använda detsamma helt och hållet. Deremot har Stats-Utskottet ansett, att då Kongl. Maj:t har att tillgå den besparing af omkring 22,000 kronor, som under flera år förefunnits å anslaget till kabinettskassan, torde någon svårighet icke vara för handen att af berörda besparingar verkställa de utbetalningar, som i följd af den fastställda proportionen emellan Sveriges och Norges bidrag till utgifterna under denna hufvudtitel möjligen kunna förekomma å ifrågavarande anslag.

Hans Excellens Herr Utrikesministern har i sitt anförande till statsrådsprotokollet anført, att då Sverige ensamt aflönar departementschefen, så bör Sveriges bidrag i nu omförmälda anslag vara så mycket mindre, och detta förefaller alldeles riktigt. Man har ofta hört uttalas den uppfattningen, att tredje hufvudtiteln, sådan den är, redan är tillräckligt dyr, och mängen hyser, som mig synes med rätta, den åsigtan att årliga aflöningen till våra ministrar, såsom i London, Paris och Petersburg m. fl., som utgår till hvardera endast som lön, 60,000 kronor är synnerligt betydande belopp. Om man ser saken äfven ur denna synpunkt, så synes mig att man bör gå varsamt till väga vid beviljandet af ökade anslag å denna hufvudtitel. För min del får jag endast tillägga, att jag på de skäl, Utskottet anført, yrkar bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Hans Excellens Herr Friherre Hochschild: Jag ber Kammaren förlåta att jag åter upptager dess tid; men jag måste bemöta ett par

Angående
anslagen
under 3:e
hufvudtiteln.
(Forts.)

ord, som den ärade statsutskottsledamoten yttrade. Herr Danielson ansåg att det i norska riksstaten uppförda anslaget till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter icke skulle vara beviljad under enabanda vilkor, som hos oss. Angående verkliga förhållandet härmed synes mig emellertid den ärade statsutskottsledamoten icke hafva erhållit fullt rigtiga upplysningar, och får jag uttala mitt beklagande, om mitt yttrande till statsrådsprotokollet varit så affattadt, att det kunnat lemna rum för ett dylikt antagande å hans sida. Det belopp af 12,000 kronor, som Norge i form af kreditiv lemnar såsom bidrag till Utrikesdepartementet, har ingenting med i frågavarande anslag att skaffa. Norge bidrager dertill under punkten 5:o med 29,045 kronor, hvilka, sammanräknade med föreslagna 45,955 kronor, skulle utgöra 75,000 kronor. Nämnda 12,000 kronor äro af norska statsverket beviljade utom de öfriga anslagen.

Herr Danielson: Det är nog så, som nämndes, att norska Stortinget beviljat uppgifna 12,000 kronor, men det är också förhållandet, att om Kongl. Maj:t under statsregleringsåret icke använder hela detta belopp, så återlemnas öfverskottet deraf till statskassan. Så går det emellertid icke till hos oss, som jag redan förut nämnt. Hade vi samma förmån, som Norge har, eller att öfverskottet återginge till statsverket, så vore icke så mycket att säga om den begärda förhöjningen; men så länge något så beskaffadt förslag icke föreligger, och man icke kan visa att Norge förlorat något eller verkligen betalt mera än den stadgade proportionen vid skedda utgifter, så vidhåller jag mitt förra yrkande.

Herr Hedin: Herr Talman! Det kan icke bestridas, att utrikesministern i bilagan till den Kongl. propositionen har påpekat en verklig befintlig oegentlighet i fördelningen af utgifterna mellan de två unionsrikena, men afhjelpandet af denna oegentlighet, i fall det anses vara af någon vigt, kan mycket lätt och på ett särdeles tillfredsställande sätt åstadkommas annorlunda än utrikesministern har anvisat, nemligen derigenom att det andra unionslandets representation, vare sig med eller utan föranledande af en Kongl. proposition, vidtager en jemkning af sina anslag. Denna lösning af frågan synes mig vara tillfredsställande för alla parter, för oss, som icke behöfva höja vårt anslag, för det andra unionslandets, som får sitt anslag något minskadt, och för utrikesministern, som naturligtvis med nöje måste se, att anslagen till tredje hufvudtiteln inskränkas till så måttligt belopp som möjligt. När man tager i betraktande den tabell, som finnes bifogad Utskottets utlåtande under rubrik: "Uppgift öfver de från kabinetskassan och konsulskassan för närvarande utgående expektanslöner och pensioner", och dervid reflekterar uppå huru Kongl. Maj:t har använt sin vidsträckta dispositionsrätt öfver anslagen på tredje hufvudtiteln, så torde mängden i likhet med mig komma till den åsigt, att dessa anslag hellre böra minskas än ökas.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, blef, efter af Herr

Talmannen i sådant afseende gifven proposition, Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 10.

Härefter företogs till behandling Lag-Utskottets utlåtande N:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 22 § i förordningen angående inteckning i fast egendom.

Med tillstyrkande af berörda, af Herr *J. A. Sjö* inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 34, hemställde Utskottet i detta utlåtande, att Riksdagen ville för sin del antaga följande

*Angående
ändring i
22 § af
gällande
intecknings-
förordning.*

Lag

angående ändrad lydelse af 22 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 Juni 1875.

Häri genom förordnas, att 22 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 Juni 1875 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Vill någon låta inteckning helt och hållet eller till viss del dödas; uppvisse inteckningshandlingen i hufvudskrift för den Rätt, som beviljat inteckningen, och skrifve Rätten å handlingen bevis om *dödande*.

Vill någon låta inteckning under annan nedsättas, förfares i enlighet med hvad här ofvan angående intecknings dödade är sagt.

Häremot hade af Utskottets ledamöter reservaret sig:

Herrar *Bergström, Fröberg, Widmark, Nisser, Sandberg, Sederholm, Ekenman* och Grefve *Bonde*, hvilka ansett, att Utskottet bort afstyrka bifall till ifrågakvarande motion.

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Joh. Ohlsson*: Lag-Utskottet förmenar, att genom den lagförändring, som föreslås, icke skulle kunna uppstå några praktiska olägenheter för egaren till den intecknade fastigheten. Jag är likväl af en annan mening, eller den som uttalas af reservanterna. Om det vore så, att alla inteckningar i en fastighet vore af samma natur, fränsedt deras relativa förmånsrätt, då kunde det väl ega sin rättighet hvad Utskottet sagt, men då förhållandet är, att inteckning beviljas icke blott för penningefordran utan äfven för nyttjanderätt och servitutsaftal, och då för öfrigt inteckningar för fordran kunna sines emellan vara af olika natur, så till vida som de kunna löpa med olika ränta och olika uppsägningstid, så kunna verkliga rätt betänkliga olägenheter uppstå, om det lemnas inteckningsinnehafvaren full frihet

*Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
förordning.
(Forts.)*

att döda inteckningen eller omplacera dess förmånsrätt. Jag antager nemligen t. ex., att innehafvaren af en inteckning för fordran låter döda densamma, och att efter denna finnes en inteckning för nyttjanderätt. Denna senare inteckning får derigenom bättre rätt än fastighetsegaren ämnat gifva den. Å andra sidan skulle fastighetsegaren, om han sedan ville taga en ny inteckning i stället för den dödade, nödgas finna sig i att den nya inteckningen vore sämre än den för nyttjanderätten och med anledning häraf få svårt att låna på densamma. Enahanda blefve förhållandet, om någon, fastighetsegaren oåtspord, låte döda en inteckning, som löpte med lägre ränta. Det skulle nemligen kunna ligga i en inteckningshafvares intresse att vidtaga en sådan åtgärd med en inteckning, som till en del vore betald och för hvars återstod han ansåge fastighetsegaren personligen vara fullt säker. Men följden deraf blefve att de inteckningar, som kommo efter och i allmänhet pläga löpa med högre ränta, finge bättre förmånsrätt än de förut haft, och att, om fastighetsegaren sedermera, när han inlöst den dödade inteckningens revers, ville taga en ny inteckning för samma eller en ny lika beskaffad skuldförbindelse, han då måste nöja sig med att denna nya inteckning med lägre ränta ginge efter de andra med högre ränta, hvarigenom han skulle få svårt att belåna den.

Dessa med flere, som skulle kunna påvisas, äro rent praktiska olägenheter, som kunde blifva följden för fastighetsegarne, om det blefve tillåtet att döda inteckningar utan deras samtycke; af sådan anledning yrkar jag afslag å Utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr Thomasson: Jag ber att till en början få fästa uppmärksamheten på att den förändring af 22 paragrafen af inteckningslagen, som Utskottet tillstyrkt, icke är någonting annat än en återgång till hvad som gälde före 1875 och att man icke under den tid, som den gamla inteckningslagen egde kraft, försport någon enda af de olägenheter, som man här velat framhålla. Vidare vill jag påpeka, att det icke går så lätt att en fastighetsegare oåtspord helt eller delvis verkställa dödandet af en inteckning, emedan det ej är utan sin påföljd. Om jag nemligen, fastighetsegaren oåtspord, låter döda eller nedsätta en inteckning, ådrager jag mig skyldighet att ersätta den skada, som derigenom kan uppstå, ty jag får icke vårda denna pant huru jag vill, utan jag skall lemna den oskadad tillbaka eller i annat fall ersätta den förlust, som kan uppstå. Vid sådant förhållande, och då det är uppenbart att stora praktiska fördelar vinnas genom det förslag, som blifvit framställt, kan jag icke annat än yrka bifall dertill; och jag hoppas att denna Kammare skall vidhålla sitt förut flere gånger fattade beslut, hvilket nu äfven skulle leda till gagn, emedan, efter hvad det blifvit mig sagdt, Första Kammaren denna gång antagit Utskottets förslag.

Herr Grefve Sparre: Jag kan till alla delar instämma i den näst föregående talarrens yttrande. Efter min uppfattning kan det omöjligt gå an att tillåta en innehafvare af en intecknad revers att

utan fastighetsegarens samtycke döda densamma. Hvad skulle nemligen kunna inträffa? Jo, att den säkerhet, jag såsom gäldenär har att erbjuda, af innehafvaren af reversen godtyckligt skulle kunna nedsättas.

Jag instämmer med den talare, som yrkat bifall till reservanternas förslag, och jag kan ej förstå, huru Lag-Utskottet kunnat komma till sådant medgifvande som det gjort.

Herr Smedberg: Då Första Kammaren nu äntligen bifallit Lag-Utskottets förslag, skulle det se besynnerligt ut, om denna Kammare, som förut godkänt ett likartadt förslag, nu skulle afslå det föreliggande. Jag hemställer därför att Kammaren måtte bifalla densamma.

Herr Sjö: Förutom de skäl, som Lag-Utskottet anført för bifall till min motion, ber jag blott att få anföra ännu ett. Om en egare till en fastighet låtit inteckna densamma och derefter försäljer den till flera olika delegare; om sedermera några af dessa dö och lemna sterbusdelegare efter sig, och om slutligen dessa finnas t. ex. i Norge, Danmark, Tyskland eller Amerika, så hemställer jag till den ärade talaren på stockholmsbänken, huru, då det enligt gällande förordning är föreskrifvet, att, när en inteckning skall dödas, fastighetsegaren icke blott skall skriva sitt medgifvande på inteckningen, utan äfven förete åtkomsthandlingarne i hufvudskrift, huru, säger jag, det kan komma att te sig, om man vill låta döda inteckningar eller nedsätta dem på en lägre plats. De skäl den ärade talaren andragit för afslag äro desamma, som af reservanterna från Första Kammaren inom Lag-Utskottet blifvit anförda, och dessa äro af den beskaffenhet, att jag hoppas, att ingen mer än opponenten inom denna Kammare skall fästa sig dervid, helst Kammaren under de tvenne sistförflutna riksdagarne bifallit förslaget och under fjolåret utan diskussion, och då dertill kommer, hvad jag nyss hört berättas, att Första Kammaren bifallit Utskottets förslag, tror jag detta är ett än ytterligare motiv till att denna Kammare beslutar i likhet med hvad den de föregående Riksdagarne gjort.

Medan jag har ordet, begagnar jag mig af tillfället att till Lag-Utskottet hembara min tacksamhet för det sätt, hvarpå det behandlat min motion, och jag ber på det vänligaste, att äfven Kammaren måtte bifalla densamma.

Herr Arwidsson: Den talare, som näst före mig hade ordet, uttalade en förhoppning, att icke någon af Kammarens ledamöter skulle godkänna de skäl, som af reservanterna inom Utskottet blifvit anförda för att från deras synpunkt afstyrka bifall till den förevarande motionen.

Jag får bekänna, att jag olyckligtvis befinner mig i den ställning gent emot samme talare, att jag åtminstone godkänner reservanternas åsigt. Jag vet väl att, när jag här yttrar mig i frågan, kanske föga utsigt torde förefinnas att vinna det syfte jag skulle önska ernå. Men

*Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
förordning.
(Forts.)*

Angående
ändring i 22
af gällande
invecknings-
förordning.
(Forts.)

ett stillatigande från min sida skulle kunna tydas såsom ett bevis på att jag instämmer i det slut, hvartill Utskottet kommit; och då min öfvertygelse går i alldeles motsatt riktning, har jag ansett det vara min skyldighet att åtminstone till kammarledamöternas öfvervägande framställa de betänkligheter, som mot ett bifall till förslaget kunna anföras, ehuru det visserligen är sant, såsom den talare, hvilken nyss före mig hade ordet, upplyste, att Första Kammaren denna gång verkligen med den ringa majoriteten af en röst, nemligen med 40 mot 39, bifallit Utskottets förevarande förslag, efter det Kammaren under flere föregående riksdagar utan diskussion afslagit dylika framställningar. Sedan jag nämnt detta, beder jag att för Kammaren få framlägga de betänkligheter, som, på sätt jag nyss omförmälde, hos mig hafva uppstått.

Det är visserligen mycket glädjande att finna, det Utskottet i början af sitt utlåtande medgifver att den nuvarande bestämmelsen hvilat på fullt rigtiga teoretiska principer, såsom Utskottet säger. Men derjemte påstår Utskottet, att lagstadgandet ej skulle tillfredsställa det praktiska behovet. I det senare afseendet hafva af en talare nyss före mig blifvit angifna några förhållanden, i fråga om hvilka han upplyste, att svårigheter skulle möta att få en inveckning dödad. Detta kan till äfventyrs vara sanning, och kanske skulle äfven en eller annan ytterligare omständighet kunna uppvisas, då sådana svårigheter förekomma, men frågan gäller, huru vida dessa flere eller färre svårigheter äro af den beskaffenhet, att de böra kunna leda till upphäfvande af en lagstiftning, som man i öfrigt anser lämplig. Till stöd för en sådan åsigt har Utskottet andragit åtskilliga skäl — ty man måste väl anse det vara Utskottet som talar, då Utskottet här upprepar hvad från olika håll blifvit mot den nuvarande lagstiftningen anfördt och derjemte förklarar sig dela dessa åsigheter. Utskottet har nemligen upprepat åtskilliga inkast mot den gällande lagstiftningen; och på grund af dessa jemte ett eller annat skäl, som Utskottet sjelft tillägger, kommer Utskottet till det slut, föreliggande betänkande innehåller. Det torde således vara för ändamålet nödvändigt att underkasta flera eller färre af dessa skäl en granskning för att tillse, om desamma kunna vara af den vigt och hafva den innebörd, att de innefatta tillfyllesgörande grund för verkställande af den ifrågasatta förändringen. Jag vill då till en början, i likhet med reservanterna i Utskottet men ännu något skarpare än desse, betona, att redan genom försträckningsaftalet har mellan långifvare och låntagare uppstått ett obligationsförhållande, hvilket det på grund af vanliga rättsprinciper icke bör tillåtas den ena parten att ensidigt ändra. Detta obligationsförhållande består deri, att låntagaren förbinder sig att återbetala den erhållna försträckningen, hvarpå reversen utgör det synliga beviset, mot återfående af denna senare, och i sakens natur ligger, efter mitt förmenande, att också långifvaren då måste uppfylla detta sitt åtagande till gäldenären genom att återställa skuldsedeln, sådan han fått den, men icke försämrad eller nedsatt vare sig till beskaffenhet eller värde. En talare, som före mig hade ordet, har visserligen erinrat, att, om långifvaren skulle vidtaga en sådan åtgärd, hvarigenom för-

sämring af skuldebrevet skedde och skada tillfogades låntagaren, långgifvaren skulle blifva pligtig godtgöra den skada, han sålunda tillskyndat låntagaren. Ja väl; men i första rummet kan det till äfventyrs möta svårighet att bevisa, det skada verkligen skett, och i andra rummet kan det inträffa, att mången, som, vare sig att handlingen skett af missförstånd eller i sveklig afsigt, blifvit ålagd skadeersättning, saknar tillgångar att gälda densamma; och under sådana förhållanden är det temligen tydligt, att utsigten att utbekomma dylik ersättning är ganska ringa.

*Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
förordning.
(Forts.)*

Efter dessa allmänna anmärkningar torde det tillåtas mig att kasta en blick på de särskilda grunder Utskottet angifvit för den föreslagna förändringen. Utskottet säger sålunda till en början, »att det i regeln allenast vore i fastighetsegarens intresse och till hans gagn, att hans egendom befriades från densamma besvärade inteckningar, samt att han sålunda gemenligen icke hade anledning att en sådan åtgärd bestrida». Utskottet har sålunda visligen sagt allenast att det *gemenligen* vore till hans gagn, men ej vågat påstå, att det alltid så är, och jag tror, att man väl kan instämma med Utskottet derutinnan, att det icke *alltid* så är. Om den omständigheten, att en egare af en intecknad fastighet inlöste en eller flere af de inteckningar, hvarmed hans fastighet vore besvärad, städse skulle ådagalägga, att egaren hade erhållit sådana tillgångar, att han oberoende af allt annat kunde verkställa en sådan inlösen, då vore det för honom till äfventyrs likgiltigt, om dessa inteckningar dödades på nämnda vis. Men huru tillgår det oftast i verkligheten? Jo, en fastighetsegare, som har en eller flere inteckningar ute, får dem uppsagda och måste vid fara att eljest få fastigheten utmätt inlösa dem på viss förfallodag. Han måste då anskaffa penningar, och detta går vanligast så till, att han med någon enskild vän eller affärsman eller inrättning, som vill förskjuta honom det erforderliga beloppet, träffar aftal om inteckningens inlösande och placering på annat håll. Men nu kan det lätt inträffa, att, om fordringsegaren, som kanske bor på långt afstånd från gäldenären, på förfallotiden får liqviden till sig remitterad, han af några skäl, af hvilka jag strax skall nämna *ett* tillräckligt talande, i stället för att direkt återställa reversen i oförändradt skick, vidtager den åtgärden att döda inteckningen och i det skicket återsänder reversen till sin forne gäldenär. Härvid kan nu frågas, hvad intresse långgifvaren, som fått betalning, skulle hafva att vidtaga en sådan åtgärd. Jo, ett sådant intresse kan till äfventyrs uppletas. Den inteckning, som den forne långgifvaren egde, var en så kallad god inteckning, d. v. s. stod ganska högt upp på inteckningarnes rangskala. En god vän till honom hade åter en inteckning, som stod längre ned. Då kan han säga till denne: »Låt döda din inteckning, innan den återsändes, ty derigenom stiger min i värde lika mycket som värdet af den plats, den dödade innehade.» Denne vill tjena sin vän och gör så. Om nu fastighetsegaren, för erhållande af den försträckning, som varit af nöden för inlösande af den uppsagda inteckningen, utfäst sig att, så snart detta inlösande skett, i utbyte till exempel af sitt receptis eller qvitto öfverlemnade samma inteckning, hvad händer då? Jo, när hans forne borgenär återsänder

*Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
förordning.
(Forts.)*

inteckningen, så befinnes den vara dödad! Han kan således med bästa vilja i världen icke fullgöra sitt åtagande. Egendomen kan derjemte redan förut vara tillräckligt högt intecknad, så att icke någon finnes villig att mot en ny inteckning lemna honom penningförsträckning, och det antydda förfarandet kan sålunda till äfventyrs medföra hans ekonomiska ruin.

Jag kan äfven tänka mig, att detta åtgörande kan härleda sig från ännu orenare bevekelsegrunder än i det nyss förutsatta fallet. Under tider af stort penningbetryck, då det är svårt att kunna äfven på goda papper låna upp penningar, är det gifvet att svårigheterna varda ännu större, när man endast har ganska tvifvelaktig säkerhet att erbjuda. För att anföra ett exempel, vill jag uppställa följande förhållande. Jag tänker mig en egendom, som är taxerad till 100,000 kronor. I denna egendom har egaren låtit taga inteckningar till ett belopp af till exempel 70,000 kronor, och bland dessa inteckningar lyder den första på 20,000 kronor. Med denna inteckning, som blifvit uppsagd och förfallit till betalning, vidtager inteckningshafvaren, sedan den blifvit inlöst, den åtgärden att låta döda den. Då är det visserligen sant, att egendomen efter gravationsbeviset icke är besvärad för mer än 50,000 kronors inteckning, men det kan hända, att under en sådan svår penningtid ingen befinnes villig att lemna försträckning för det nya beloppet af 20,000 kronor, som skall intecknas efter de 50,000. Följden kan blifva, att egaren icke förmår betala den, som förskjutit dessa 20,000 kronor, och egendomen blir för gäld utmätt. Ja, det var kanske just det, som den, hvilken hade den första inteckningen, åsyftade med sin åtgärd. Han beräknade att tiderna voro sådana, att låntagaren hvarken skulle kunna upplåna penningar eller få kredit på annat håll, och hade ett godt öga till egendomen. När egendomen nu skall försäljas, kommer den nätt och jemnt att gå till det intecknade beloppet, och då kunde den samvetslöse borgenären göra en god vinst genom att för detta pris inropa egendomen. Att det således kan leda till vidsträckt rättskränkning och att det icke endast är till egarens fördel, om en borgenär, honom oåtspord, vidtager en dylik åtgärd, derom kan man vara förvissad.

Utskottet yttrar vidare, »att deremot inteckningshafvaren i allmänhet saknade anledning att befatta sig med inteckningars dödande, med mindre det skedde just i fastighetsegarens intresse». Äfven om jag vill medgifva, att fall kunna inträffa, då så är förhållandet, tror jag det dock framgå af hvad jag nyss yttrat, att äfven motsatta fall kunna förekomma, och då synes det icke vara skäl att åt fordrings-egaren öfverlåta en sådan rätt, som han vid aftalets ingående icke be-tingat sig och som derjemte kan leda till förfång för andra parten.

Utskottet andrager vidare »att, då det ju vi inlösandet af en inteckning ankomme på fastighetsegaren att återfordra den inlösta handlingen, redan den omständighet, att han kvarlemnat den hos inteckningshafvaren, som eljest icke kunde förete densamma vid domstol för dödande eller nedflyttning, utmärkte ett medgifvande till dylik åtgärd.» Hvarifrån Utskottet tagit detta skäl, må Utskottet sjelf förklara. Icke ligger det i sjelfva åtgärden. Sådant kan härröra af flera olika

anledningar. Glömska, vårdslöshet hos begagnadt ombud, handlingens icke förhandenvarande vid liqidrtillfället, m. fl.; och om så är, torde det vara förhastadt att af den anförda omständigheten draga den slutsats, hvartill Utskottet kommit.

*Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
förordning.
(Forts.)*

Utskottets påstående, att det förutsatta medgifvandet från gäldenärens sida skulle »hafva sin grund i ett fortfarande obligatoriskt förhållande till inteckningshafvaren, för hvilket dödandet eller nedflyttningen utgjorde ett vilkor», vill jag besvara allenast med erinran om hvad jag härom i början af detta anförande yttrat och hvaraf framgår, att jag, långt ifrån att dela denna Utskottets uppfattning, tvärtom är härutinnan af alldeles motsatt åsigt.

Hvad Utskottet vidare yttrar derom, att, om två eller flere inteckningar blifvit af fastighetsegaren på olika händer belånade, det i allmänhet vore för fastighetsegaren likgiltigt, hvilken ordning dessa inteckningar sins emellan innehade, kan jag, ty värr, ej heller godkänna. Redan det ominösa ordet *i allmänhet* utvisar, att fall kunna förekomma, då detta icke är fastighetsegaren likgiltigt och i hvilka reversinnehafvarens med inteckningens vidtagna åtgärd således kan medföra skada för den förre och alltså innebära en rättskränkning. Och att detta kan ske i alla de fall, då genom dödande eller postposition en inteckning, som förut haft god plats, antingen alldeles icke eller ock endast med stor svårighet eller mot betungande vilkor varder användbar, därför torde vidare bevis ej behöfva återopas.

Om äfven Utskottets påstående, att inteckningshandlingarnes företeende vid domstol i allmänhet borde anses vittna om riktig åtkomst och god tro, i de flesta fall må ega sin rättighet i fråga om förvärfvandet af desamma, utgör detta likväl icke bevis derom, att enahanda omständigheter äro för handen vid den tidpunkt, då den ifrågasatta åtgärden med handlingen skall ega rum.

Då det i följd häraf och af flera andra omständigheter, som skulle kunna andragas, är ganska tvifvelaktigt, om ens i något fall en sådan åtgärd kan lända gäldenären till godo, men densamma deremot i ganska många fall kan blifva honom till väsentlig skada; då enligt allmänna rättsprinciper aftal, som äro ömsesidiga, icke böra kunna af den ena kontrahenten ensidigt rubbas, och då den, hvilken såsom säkerhet för ett lån mottagit en inteckning, måste derigenom anses hafva åtnöjt sig med den säkerhet, han sålunda emottagit, och icke kunna på hvarje-handa sätt härutöfver bereda sig någon ytterligare fördel, anser jag den föreslagna lagförändringen, utan att vara absolut behöflig, i de flesta fall kunna medföra större skada än gagn, och finner mig därför icke kunna med min röst bidraga till framgången af ett sådant förslag. Jag anhåller således om afslag å Utskottets hemställan.

• Herrar *Östling, Granlund, Thermanius, Svartling, Lönegren, Wendt, Gust. Ericsson, Söderblom, Helander, Boström* och *Ekeborgh* instämde med Herr Arwidsson.

Vidare yttrade

Herr Gumælius: Jag begärde ordet, när den ärade representan-

*Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
förfordning.
(Forts.)*

ten från Konga lärad yttrade, att första Kammaren icke fäst det ringaste afseende vid hvad som invändts emot förslaget af reservanternas vid Lag-Utskottets betänkande. Det är redan af den föregående talaren upplyst, att Första Kammaren med 40 röster mot 39 bifallit Utskottets förslag, och bland 80 röstande äro 39 en icke obetydlig minoritet, så att man i stället kan säga, att Första Kammaren fäst rätt mycket afseende vid reservanternas anmärkningar. Denna erinran anser jag mig böra göra i sanningens intresse. För öfrigt kan jag ej komma till samma slutsats som den sistnämnde talaren. Han tyckte, att, när Första Kammaren flera gånger afslagit hvad Andra Kammaren i denna fråga velat hafva fram och nu med så ringa majoritet antagit motionen, vore det skäl, att Andra Kammaren nu afsloge Utskottets förslag. Det komme vid sådana förhållanden icke att gå fort med lagstiftningen här i landet, om Andra Kammaren passade på att afslå ett reformförslag, när undantagsvis Första Kammaren en gång ville hafva fram det. Det inträffar icke ofta, att, när åtta medlemmar af Första Kammaren i Lag-Utskottet äro mot en ändring, den ändå går igenom i den Kammaren; och jag hemställer, om icke Kammaren skulle finna det lämpligt att komma till samma resultat som ett par föregående år och äfven nu bifalla ett förslag, som gått igenom både i Utskottet och i Första Kammaren. Jag hemställer således om bifall till Utskottets förslag.

Jag borde kanske, medan jag har ordet, yttra mig något i afseende på den senaste talarens yttrande och skärskåda de afskräckande framställningar, han gjort emot förslaget, men då jag under hans anförande märkte, att en lagfaren medlem af Lag-Utskottet begärde ordet, anser jag det vara bättre, att han får göra en sådan vidräkning.

Herr Berglöf: Då denna fråga första gången var före till behandling inom Riksdagen, var jag icke för ett bifall till densamma, och det af de rent teoretiska skäl, som en talare här anført, men sedan jag i Lag-Utskottet vid flera tillfällen hört frågan diskuteras, och dervid framhållits flera praktiska skäl för en lagförändring, har jag ansett mig böra böja mig därför och öfvergå till det slut, hvartill Lag-Utskottet kommit. I praktiken ställer sig nemligen saken annorlunda än man kan tänka sig, när man genomläser lagparagrafen. Det är icke svårt att i sin tanke ställa sådana fall, som en talare på stockholmsbänken gjorde för att framhålla vissa oegentligheter med den lagstiftning, det nu är fråga om att genomföra, men dessa tänkta fall torde icke förekomma i verkligheten. Regeln för hvarje utgifvare af en skuldsedel är väl den, att han återtager sin förbindelse, så snart den blifvit hos fordringsägaren infriad. Underlåtenhet härutinnan kan leda icke endast till att en till skuldens säkerhet beviljad inteckning dödas, utan ock till ett obehörigt belånande af förbindelsen. Om fordringsägaren är aflägsse boende från gäldenären, har det ansetts att pengar med posten skulle öfversändas, och förbindelsen sålunda icke samtidigt återställas — ja, mycket kan tänkas; men i pratiken händer det icke, att den, som skall infria en skuldsedel, går så lättsinnigt till väga, utan han ser nog till att skuldsedeln kommer i hans egen hand, när

han har betalt den. Om han icke sjelf kan infinna sig hos fordrings-egaren och betala skuldsumman, tror jag icke att han sänder den med posten, utan han anlitar nog något ombud, som betalar pennin-garna, mot att skuldsedeln återställles. Det är ju icke omöjligt att fall kunna förekomma, då en inteckning blir dödad mot fastighets-egarens vilja eller önskan, men detta måste då blifva beroende på bedrägligt förfarande af den person, som innehar förbindelsen; men angående denna af talaren på stockholmsbänken omförmälda svårig-het vill jag endast erinra, att för bedrägeriers förekommande kan man icke få någon lagstiftning nog kraftig, och att, om bedrägerier kunna framvisas i detta som i andra fall, äro dessa i lagen belagda med straff. Vidare vill jag mot talaren på stockholmsbänken erinra, att den lagstiftning, som här nu är fråga om att införa, har förut varit gällande ända tills den nya inteckningslagen trädde i kraft, och mig veterligen har icke något af de fall, som han så mycket fruktade, in-träffat under den tid, berörde gamla lag gälde. Jag har icke heller hört någon af de många jurister, som jag tillsport härom, kunna om-tala något fall, då en person i obehörig ordning och utan vederbörande rättsegares medgifvande låtit döda en inteckning.

Jag tror således, att dessa svårigheter och olyckor, som påstås skola af den föreslagna förändringen föranledas, äro endast uppkon-struerade. Det är icke svårt att tänka sig sådana förhållanden och förutspå svårigheter, men ur praktisk synpunkt hafva de ingen be-tydelse.

Om den föreslagna förändringen icke bifalles, utan den gamla lagstiftningen fortfarande bibehålles, kvarstår, såsom Lag-Utskottet anmärkt, en mängd svårigheter för att få inteckning dödad. Exempel ur verkligheten kunna anföras: inteckning beviljas i ett helt hemman, men efter några år har detta hemman blifvit deladt i tio, ja kanske tjugu delar, och inteckningen kvarstår i alla dessa delar. När nu in-teckningen skall dödas i hela hemmanet, måste åtkomsthandlingar an-skaffas för alla tio- eller tjugonedelarne, och man måste för sådant ändamål anskaffa lagfartsbevis, bouppteckningar eller andra handlingar. Stundom händer äfven, att en del af jordegarna äro omyndiga, och måste i sådant fall äfven förmyndares medgifvande till dödingen in-förskaffas. Särskildt för hypoteksföreningarne har den nuvarande lag-stiftningen medfört stora svårigheter, och dessa föreningar hafva äfven föranledt, att frågan framkommit. För undvikande af dessa svårig-heter anser jag för min del den förevarande förändringen önskelig och tror icke, att densamma kommer att medföra några svårigheter ur praktisk synpunkt.

På nu anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets föreliggande förslag.

Med Herr Berglöf instämde Herrar *Wikstèn, A. Magnusson, Bör-jesson* och *O. Erickson* i Bjersby.

Herr Grefve Sparre yttrade: Vid pröfningen af en lagfråga, sådan som den förevarande, tror jag att man gör mycket orätt, då man för att

*Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
förordning.
(Forts.)*

Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
föreskrifning.
(Forts.)

visa nödvändigheten af en föreslagen förändring i civillagen uppkonstruerar från den ena eller andra sidan en mängd svårigheter. Det väsentliga i en rättsfråga är hvad som är rätt eller icke. Hvad är väl en hypotiserad inteckning? Jo, blir svaret, det är en pant. Men finnes det väl någon människa, som kan tvifva på att pantinnehafvaren icke eger rätt att förstöra panten? Om jag i behof af penningar pantsätter ett ur, har pantinnehafvaren rätt att slå sönder detta ur? Nej, han till och med bötfälles, om han det gör. Men om jag pantsatte en inteckning, skulle panthafvaren ega rätt att förstöra denna! Ett sådant påstående förefaller mig så obegripligt, att jag ej fattar huru någon kan framställa det. Man har till försvar för detta påstående anfört de praktiska svårigheterna. Om det möter praktiska svårigheter att genomföra hvad som är rätt, så låtom oss söka hindra svårigheterna, men må vi icke öfvergifva sjelfva rättsprincipen. Den siste ärade talaren har sagt att den lagstiftning, som här är föreslagen, gälde före 1875. Men om också praxis, i strid, som jag förmenar, med lagstiftarens mening, utvecklats sig i denna riktning, så var det just därför att den icke var rättvis, som den blef upphäfd. Skulle vi nu, efter 10 år, återgå till det förra oeffterrättighetstillståndet? En ärad talare på örebrobanken sade att, om icke Andra Kammaren bifölle en föreslagen lagförändring, då Första kammaren antagit den, komme det icke att gå fort med lagstiftningsarbetet i vårt land. Jag vill likväl önska, att aldrig i vårt land det skall gå så fort med arbetet, att vi lemna vårt bifall till uppenbara orättvisor, och ingen människa skall väl kunna inbilla oss, att det kan vara rätt att den, som fått en pant i sina händer, eger förstöra denna pant. Man har sagt, att han därför kommer att ansvara gentemot jordegaren. Men hvilken rätt har väl jordegaren i sådant fall? Jo, en oprioriterad, en fordringsrätt; och om panthafvaren icke är solvent, hvar skall jordegaren då få sin ersättning? Panten har må hända utgjorts af första inteckningen i hans fastighet, och han får i dess ställe en fordran hos en person, som icke har något att betala med. Kan man verkligen anse något sådant vara rätt? Och sedan lagstiftaren just till förekommande af sådant ändrat den lag, som icke ansetts tillfyllesgörande, skola vi då återtaga den lag, som gifvit stöd åt en oriktig tolkning?

Den siste ärade talaren sade, att han icke hade sig bekant några olägenheter af den nu gällande lagstiftningen. Då är jag i tillfälle upplysa, att jag, som i egenskap af Konungens Befallningshafvande handlägger lagsökningsärenden, dervid just kommit under fund med dessa olägenheter. Det har icke sällan händt, att en person lemnat en annan en skuldsedel t. ex. för erhållet lån eller i ändamål att belåna i en bank. Då låntagaren sedermera skall betala sin skuld, måste han naturligtvis sända penningarne till sitt ombud för betalnings verkställande. — Siste talaren sade, att ingen är så dum, att han sänder penningarne direkt till fordringsegaren, men det förekommer ganska ofta att man skickar dem till ombudet. Sedan ombudet betalt lånet, skickar det tillbaka kapprocken eller reversen men behåller hypothecket och kan sedermera döda eller postponera detsamma. Det är just ett sådant fall, som kan hända genom Lag-Utskottets för-

slag. Skulle vi då verkligen vilja tillåta något sådant som att beröfva jordegare, som har en inteckning, den säkerhet han deri eger att erbjuda en långgivare? Men, säger man, dermed är ingen skada skedd, ty då flyttas de andra inteckningarne upp. Ja väl, men den utlemnade inteckningen är till äfventyrs den bästa säkerhet, jordegaren har, och om den dödas eller flyttas ner, lära icke de borgenärer, som derigenom fått sina inteckningar uppflyttade, vilja afstå den prioritet, de sålunda vunnit. Jag är sålunda, såsom jordegare, ur stånd att få låna, emedan mitt hypothek, som var så godt som penningar, är förstördt, och i stället har jag en fordran, hos en annan person, hvilken kanske icke kan betala.

Hvad beträffar talet om de praktiska svårigheterna, så låtom oss försöka vidtaga alla möjliga utvägar för att lätta dessa svårigheter. Man kan visserligen erinra, såsom också här skett, att om man har en stor egendom och styckar den i flera delar och säljer hvarje del särskildt, får inteckningsinnehafvaren sedan svårt att få reda på alla egarne. Men i sådana fall kan man ju tillåta proklama eller årsstämming. Låtom oss deremot icke för de praktiska svårigheternas skull stadfästa en orättvisa.

Jag anhåller om bifall till reservanternas förslag och afslag på Lag-Utskottets hemställan.

Häruti instämde Herr *G. Jansson* i Krakerud.

Herr Boström anförde: Jag begärde ordet med anledning af en talares på örebrobanken yttrande. Han ansåg nemligen, att den omständigheten att Första Kammaren, om ock med endast en rösts majoritet, bifallit förslaget, borde mana Andra Kammaren att göra det samma. Jag skall tillåta mig deremot uttrycka den önskan, att Andra Kammaren måtte fatta sitt beslut oberoende af denna omständighet samt endast låta sig leda af de skäl, som från de olika sidorna gjorts gällande. I sådant fall synes mig det af Herr Arwidsson anförda böra tillerkännas vitsord. Jag har äfven med synnerlig uppmärksamhet åhört Herr Berglöfs bevisföring mot Herr Arwidssons anförande. Herr Berglöf sade bland annat, att hvad Herr Arwidsson uppkonstruerat förekomme aldrig i det praktiska lifvet samt kunde aldrig tänkas ske annat än genom bedrägeri, och i ty fall stadgade lagen ansvar. Ja, detta är må hända sant; men faktum är emellertid, att inteckningen är dödad samt sålunda af noll och intet värde, och detta afhjelpes icke derigenom, att en person straffas för bedrägeri.

Med afseende på Herr Berglöfs yttrande, att om en egendom öfvergår i fleres händer, så finnes intet annat sätt än det nu föreslagna för att få inteckningen dödad, vill jag nämna, att det finnes ett annat sätt, nemligen att låta inteckningen sjelfdö, ty förnyas den icke inom tio år, så är den dödad.

För min del skulle jag alltså beklaga, om ett sådant beslut fattades, som det hvarom Lag-Utskottet hemställt, och det vore mest beklagligt ur synpunkten af fastighetskreditens eget intresse.

*Angående
ändring i 22
§ af gällande
intecknings-
förordning.
(Forts.)*

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de derunder gjorda yrkanden framstälde Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å densamma, och fann Herr Talmannen den förra propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs i enlighet med följande nu uppsatta och godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 5,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Lag-Utskottets förevarande hemställan.“

Omröstningen utvisade 85 Ja mot 79 Nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 6, i anledning af väckt motion om tillägg till 2 kap. 3 § Rättegångsbalken.

§ 12.

Angående skydd mot skadegörelse å vissa telefonledningnar.

Till handläggning företogs härefter Lag-Utskottets utlåtande N:o 7, i anledning af väckt motion om samma skydd mot skadegörelse för vissa telefonledningnar som det, hvilket tillkommer statens telegrafinrättning.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande, inom Första Kammaren af Herr *J. M. Biesert* afgifna motion icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter uppläsande af denna Utskottets hemställan anförde

Herr Gumælius: Emot förslaget om samma skydd mot skadegörelse för vissa telefonledningnar, som det, hvilket tillkommer statens telegrafinrättning, yttrar Lag-Utskottet att, om det vore någonting närmare bestämdt rörande skydd för statens telefonledningnar, så ville Utskottet, som anser motionärens andragande vara behjertansvärdt, gerna att saken skulle hafva framgång. Nu anser emellertid Lag-Utskottet att, då det icke finnes några lagstadganden angående skydd för statens telefonledningnar, så kan man för närvarande icke göra någonting åt saken. Jag är ganska tveksam huru vida Utskottet i sin förutsättning har fullkomligt rätt. Utskottet anför åtskilliga paragrafer i Strafflagen och bland dem äfven 13 § 19 kap. som lyder: "Hvar

och en som uppsåtligen förstörer eller skadar statens telegrafnirättning, någon dess beståndsdel eller tillhörighet“, o. s. v. Nu undrar jag, om man icke skulle kunna säga — och jag tänker mig att telegrafverket i händelse af behof möjligen kommer att söka göra det påståendet gällande — att statens telegrafnirättning och statens telegrafverk äro temligen liktydiga. Det heter i nämnda paragraf: “någon dess (telegrafnirättningens) beståndsdel eller tillhörighet“, och man måste väl anse en statens telefonlinie såsom en telegrafnirättningens tillhörighet, då, så vidt jag erinrar mig, statens samtliga telefonlinier antingen ävågarbragts genom statens telegrafverk eller, der de genom enskilda personer eller bolag åstadkommits, sedan inlösts af statens telegrafverk, med hvars telegrafstationer de stå i direkt förbindelse, och meningen har ju varit att derigenom tillföra statens telegrafnirättning ett tillskott af telegram, som sedan vidare fortskaffas telegrafiskt, likasom att i en del fall från stationen till den adressat, som har telefon, vidare sända ankomna telegram. Jag föreställer mig således att, om man skadar den statens tillhörighet som kallas telefonledning, skall åtal icke utblifva, och det vore högst märkvärdigt om domstolen icke, enligt 13 § 19 kap. Strafflagen, skulle ådöma straff lika väl för skada å en från telegrafstation utgående statstelefontråd som om man skadar en annan tråd, på hvilken telegram befordras. Jag tror således att den förutsättning, från hvilken Lag-Utskottet utgått, icke är så alldeles riktig. Det är djerft att uttala något sådant, men jag kan icke se att det hinder, som Utskottet åberopat, finnes och föreställer mig därför att, då Lag-Utskottet ju velat motionens framgång, så hade Utskottet kunnat taga steget ut och i någon form tillstyrka motionen. Lag-Utskottet har sjelf antydtt huru det skulle vilja hafva det.

Nu kunde det då kanske vara anledning att, vid angifna förhållanden, yrka återremiss på Lag-Utskottets förslag; men då jag erfarit att Första Kammaren efter diskussion låtit vid Utskottets utlåtande bero, så anser jag det icke vara skäl att nu här föreslå något annat.

Jag har emellertid velat utala detta, på det att icke Utskottets yttrande skulle i vår Kammare alldeles i tysthet begrafvas, och jag förmodar att, då saken nu kommit före, och motionärens framställning vunnit ett visst understöd från Utskottets sida samt äfven inom båda Kamrarne rönt någon uppmuntran och intet egentligt motstånd, regeringen, ehuru någon skrifvelse i ämnet nu ej kommer till stånd, skall fästa den uppmärksamhet vid frågan, som hon förtjenar. Det är godt, att motionen blifvit väckt, ty frågan är verkligen beaktansvärd och något bör göras åt saken.

Jag skall emellertid icke framställa något yrkande.

Herr Thomasson: Då Utskottet behandlade ifrågavarande motion, utgick Utskottet från det antagandet, att strafflagens stadgande om straffpåföljd för skada mot statens telegrafledningar icke gäller för skada, som tillfogas statens telefonledningar. Men sedan detta betänkande blifvit tryckt och utdeladt, har jag för min del fått anledning att något modifiera min mening. Jag har nemligen från fullt tillförlitligt håll hört, att regeringen uppfattat saken så, att regeringen

Angående skydd mot skadegörelse å vissa telefonledningar.
(Forts.)

Angående skydd mot skadegörelse å vissa telefonledningar.
(Forts.)

ansett sig kunna genom administrativa bestämmelser göra strafflagens bestämmelser rörande skada mot statens telegrafledningar gällande äfven i fråga om skada mot statens telefonledningar. Hade Utskottet förut haft sig detta bekant, så hade Utskottet antagligen tillstyrkt motionen, ty Utskottet har, såsom det synes af betänkandet, ansett frågan vara särdeles behjertansvärd. Utskottet har afstyrkt motionen endast därför att Utskottet ansett att staten i första rummet borde genom strafflagen bereda skydd för sina telefonledningar och att det icke kunde dröja länge förr än staten vidtog en sådan åtgärd. Att nu återremittera frågan skulle emellertid icke gagna till något, då Första Kammaren redan antagit Utskottets förslag. Vid sådant förhållande nödgas jag yrka bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 13.

Angående ändring af §§ 24 och 33 i gällande folkskolestadga.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1, rörande föreslagen ändring af 24 och 33 §§ af Kongl. folkskolestadgan den 20 Januari 1882.

Inom Andra Kammaren hade Herr *G. Jansson* väckt motion (N:o 38), afseende åstadkommande af sådan ändring i gällande folkskolestadga 24 och 33 §§, "att lärares och lärarinnors vid småskolor och mindre folkskolor tillsättande och entledigande måtte bestämmas i enlighet med hvad i 19 och 32 §§ för folkskolelärare i omförmälda hänseende är stadgadt."

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde nu

Herr *Hammarlund*: Herr *Talman*! Jag skall i anseende till den långt framskridna tiden yttra blott ett par ord. Jag inser till fullo olägenheterna, för att icke säga omöjligheten af ett obetingadt bifall till föreliggande motion i hela dess utsträckning, såvidt man nemligen icke på samma gång vill gifva småskolan en fastare organisation än nu är fallet. Detta hindrar dock ej, att något kan och bör göras för i motionen omordade lärare.

Såsom förhållandet nu är, kan en församling i tjuu à trettio år draga nytta af en nitisk och skicklig småskolelärare. När så år och arbete göra honom oförmögen att längre tjenstgöra, lemnas han ej sällan åt sitt öde. Särskildt vidkommande de manliga lärarne är lönen så liten, att de icke kunna göra några besparingar. Fattighuset blir därför ej sällan en dylik lärares lott på ålderdomen.

Utskottet säger, att det icke borde ära antagas, att skolorådet "utan giltigt skäl" använder sin makt att aflägsna olämplig tjensteinnehafvare. Flera fall, särskildt på senare tiden, hafva emellertid inträffat, der småskolelärare eller med dem likstälde lärare blifvit af

skolrådet uppsagde från sina befattningar, icke därför att de varit mindre nitiske i sin tjänst, icke därför att resultatet af deras arbete i skolan varit mindre tillfredsställande, icke därför att något varit att anmärka mot deras vandél, utan blott och bart därför att de — besökt ett missionshus; och de hafva blifvit uppsagde, trots att barnens föräldrar velat hafva dem qvar såsom lärare. Här befinna sig småskolelärarne i en undantagsställning, som är föga på sin plats. Om de varit tillsatta i likhet med ordinarie folkskolelärare, så hade de nemligen icke kunnat af nu angifna skäl entledigats från sina befattningar. Genom flera prejudikat är nemligen ådagalagdt, att ordinarie folkskolelärare, för så vidt han förer en enligt lagens begrepp oklanderlig vandél, är lika litet som andra tjänstemän ansvarig inför den honom öfverordnade myndigheten för annat än det, som eger sammanhang med hans tjänst.

En sådan förmån åtnjuter ej småskolans lärarepersonal. Om den härutinnan vunne likställighet med folkskolelärarne, skulle skolan deraf säkert ej lida någon skada, men väl mycken anledning till klagan undanrödjas.

Då nu emellertid intet förslag i här berörda afseende föreligger, har jag intet yrkande att göra.

Herr Wieselgren: Jag ber att med blott några få ord få bemöta hvad den föregående talaren nu anført, och detta torde blifva mig så mycket lättare, som jag kan hemta motiv dertill från ett yttrande, som han sjelf hade under en tidigare diskussion i dag. Då voro han och jag öfverens derom, att föräldrar borde beredas tillfälle att göra sin vilja mera gällande i den lokala folkskolestyrelsen. Måne ej denna grundsats skall kunna användas för att bemöta det klander, som han uttalat deröfver, att en skollärare afskedats af den anledning, att han besökt ett missionshus? Vål skulle jag för min egen del hafva svårt att gilla ett dylikt förfarande, men jag föreställer mig, att, *der* sådant skett, har det skett just på den grund, att föräldrarna varit missnöjda med skollärarens religiösa åsigter och icke velat lemna sina barn att undervisas af en man, som de ansågo dertill olämplig, och af hvars religiösa åskådning de befarade en mindre gagnelig inverkan på barnen. Om vi således äro öfverens derom att föräldrarnes åsigt bör respekteras och få göra sig gällande, så böra vi äfven böja oss för konsekvensen deraf, äfven om den icke alla gånger smakar oss.

Då den ärade talaren icke gjorde något särskildt yrkande, så ber jag blott att på de af Utskottet anförda skäl få yrka bifall till dess framställning.

Herr Hammarlund: Jag vill besvara hvad den föregående talaren anført endast med att åberopa det faktum, att fall verkligt inträffat, att lärare af skolrådet blifvit uppsagde från sina befattningar, *oaktadt* barnens målsmän haft fullt förtroende till dem och velat hafva dem qvar såsom sina barns lärare.

Häruti instämde Herr *Thermomius*.

Angående
ändring af
§§ 24 och 33
i gällande
folkskole-
stadga.
(Forts.)

Herr von Friesen yttrade: Jag tror, att man för denna fråga på afvägar, om man från ett enstaka fall söker hemta skäl för ett stadgande, som vore olämpligt för småskolan i sin helhet. Om det för småskolan i allmänhet är fördelaktigt, att skolrådet bibehålles vid sin nuvarande rätt att tillsätta och uppsäga lärare och lärarinnor vid dessa skolor, så synes man hafva fullt skäl att icke för ett undantagsfall göra någon ändring i härom nu gällande bestämmelser. Skolrådet har nemligen att se icke blott på lärarnes rätt, utan äfven på barnens. Utan tvifvel kan en lärare sjelf lättare göra sin rätt gällande än barnen, och vid sådant förhållande bör man vid denna lagstiftning vara mera ömtälig om de senare, än om den förre. Väl bör lärarnes rätt strängt bevaras, men frågan, huruvida denna rätt bör förblifva sådan som den nu är, bör behandlas oberoende deraf, om i ett eller annat fall skolrådet obehörigt tillfogat läraren skada. Det är nödvändigt att vara ytterst försigtig med att i nu förevarande bestämmelser vidtaga någon ändring; ty om läraren eller lärarinnan vid småskolan skulle få sitta fastare på sin plats, skulle må hända de fall, i hvilka skolrådet, genom uraktlåtenhet att vidtaga åtgärder mot en olämplig lärare, tillfogade barnen skada, blifva talrikare än de fall, i hvilka nu skolrådet, i otid begagnande sin rätt, tillfogar läraren skada.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter af Herr Talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 14.

Herr P. Waldenström erhöll härefter på begäran ordet och anförde: Till följd af Riksdagens underdåniga skrifvelse den 17 Maj 1877 tillsatte Kongl. Maj:t den 24 Augusti samma år en komité med uppdrag att öfverse gällande författningar angående tillverkning och försäljning af brännvin, i syfte att genom lagstiftningen måtte åstadkommas ett kraftigare motverkande af rusdryckers missbruk, än som genom nuvarande lagstiftning egt rum. Genom nådig skrifvelse den 22 Mars 1878 bemyndigade Kongl. Maj:t samma komité på dess egen underdåniga hemställan att, jemte fullgörande af förut erhållet uppdrag rörande brännvinslagstiftningen, inkomma med underdånigt förslag ej mindre till ändringar i gällande författningar angående försäljning af vin och maldrycker än äfven till de särskilda bestämmelser i afseende på maldrycker, som af en sådan lagstiftning kunde anses påkallade. Den 20 December 1878 afgaf komitén sitt underdåniga betänkande om brännvinslagstiftningen samt förklarade tillika i den underdåniga skrifvelse, som åtföljde detsamma, att komitén framdeles komme att afgifva särskildt betänkande angående försäljningen af vin och maldrycker.

Efter mer än två år, under hvilka arbetet hvilade, rekonstruerades komitén i Februari 1881 för att fullgöra det uppdrag, som gafs henne

genom Kongl. skrifvelsen den 22 Mars 1878. Den 30 Juni 1881 hade hon sitt senaste sammanträde, vid hvars upplösning hon knappt hunnit till början af sitt egentliga uppdrag. Sedan dess — d. v. s. på snart fyra år — har hon icke någon gång varit af vederbörande sammankallad.

Då emellertid frågan om försäljningen af vin och maldrycker, långt ifrån att tystna och dö bort, tvärtom tränger på med förnyad kraft hvarje riksdag, då vidare den i landet pågående lifliga nykterhetsverksamheten otvetydigt visar, att folket ifrigt väntar, att något må blifva gjordt i syfte att genom lagstiftningen måtte åstadkommas ett kraftigare motverkande af dessa dryckers missbruk, än som genom nuvarande lagstiftning egt rum, så beder jag vördsamt om tillåtelse att till Hans Excellens Herr Statsministern få framställa följande fråga:

Är det regeringens afsigt att ytterligare sammankalla den i Augusti 1877 tillsatta samt i Februari 1881 rekonstruerade komitéen för att fullgöra det uppdrag, som gafs henne genom nådiga skrifvelsen den 22 Mars 1878, eller ämnar regeringen låta hela saken förfalla?

Då flere af Kammarens ledamöter begärde den af Herr Waldenström sålunda gjorda framställning på bordet, blef densamma nu bordlagd.

§ 15.

För motions afgifvande hade sig anmält Herr *Eric Ersson*, hvilken nu aflemnade en motion, afseende tillämpning jemväl på s. k. "grufvedrängshjelp" af den i Kongl. Maj:ts proposition N:o 16 föreslagna grundskattenedsättning.

Denna motion, som erhöll ordningsnummern 147, begärdes på bordet och bordlades.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 17, i anledning af Riksdagens år 1884 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1882;

N:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående försäljning af en del smärre kronolägenheter;

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående expropriation af jord från en statsverket tillhörig lägenhet till begravningsplats för Ystads S:t Mariæ och S:t Petri församlingar; samt

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 1, angående allmänna bevillningen;

och skulle dessa nu en gång bordlagda ärenden uppföras främst på föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 17.

Föredrogos och godkändes Riksdagens kanslis förslag
dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 2, angående verkställd omröstning öfver Högsta Domstolens ledamöter, och N:o 4, angående val af Justitieombudsman och suppleant för honom;

dels ock till Riksdagens förordnanden:

N:o 3, för de utsedde ledamöterna i komitén för tryckfrihetens vård; och

N:o 5, för Häradshöfdingen m. m. Lars Wilhelm Samuel Lothigius att vara Riksdagens Justitieombudsman, och N:o 6, för Borgmästaren m. m. Eskilander Thomasson att vara Riksdagens Justitieombudsmans suppleant.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades

Herr *G. Andersson* i Himmelsby under 5 dagar fr. o. m. den 23 dennes,
och „ *P. M. Larsson* „ 5 „ „ „ 24 „

§ 19.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarrens ledamöter åtskildes klockan $\frac{1}{4}$ e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.